

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ

на доц. д-р Галина Димитрова Домусчиева-Роглева

В.3. Хабилитационен труд – монография

Домусчиева-Роглева, Г. (2023). Мотивационни детерминанти на заниманията със спорт. София, НСА ПРЕС, ISBN 978-954-718-711-5; стр. 254

Мотивацията заема водещо място в структурата на личността и е вътрешната енергийна сила, която определя всички аспекти на поведението и влияе върху мислите, чувствата и междуличностните взаимодействия.

Първата глава разглежда основните характеристики на мотивацията, някои от традиционните психологически теории, прилагани за обяснение на мотивацията ѝ в областта на спорта, както и някои нови подходи. Във втората глава се обсъждат основните мотиви за заниманията със спорт и физическа активност в рамките на мотивационната теория за компетентността и модела за ангажиране със спорт. Анализират се социалните аспекти, възрастови, полови и межкултурни различия на мотивацията в спорта. В следващата глава се представят резултатите от изследвания на мотивите за занимания със спорт. Анализират се и взаимовръзките им с тревожността, физическата самооценка и психичното благополучие.

В четвъртата глава се разглежда същността на теорията за целевата ориентация към постижения, която е най-популярната мотивационна теория в областта на спорта и физическата активност, в чиито рамки са реализирани множество изследвания. Един от най-значимите аспекти на тази теория е, че тя включва не само индивидуалните различия по отношение на ориентацията към задачата или егото, но също така и ситуационните им детерминанти. Отчитат се характеристиките на мотивационния климат и отражението му върху целевата ориентация към постижения, морала и агресивното поведение в спорта.

В следващата глава са обобщени резултатите от изследвания на целевата ориентация към постижение и мотивационния климат. Анализира се влиянието на типологичните характеристики и Аз-ефективността върху целевата ориентация към постижение, както и влиянието на мотивационния климат върху лидерството и дългосрочната мотивация в спорта, тъй като ситуативните детерминанти играят централна роля в процеса на

мотивация. Това засяга интерпретацията на критериите за успех и неуспех, съществуващи в контекста, и влияе върху поведението, насочено към постиженията.

Една от най-значимите мотивационни теории в последните десетилетия – теорията за самоопределението, е разгледана в шеста глава. Според нея индивидите имат вродени и фундаментални психологически нужди, които се стремят да задоволят, за да постигнат психологическа адаптация, интернализация, благополучие и личностно израстване. Те се развиват и функционират най-ефективно, когато непосредствената психосоциална среда осигурява подкрепа за основните им психологически потребности от автономия, от компетентност и от свързаност. Анализирани са резултатите от изследвания в сферата на спорта. Отчита се въздействието на самоопределението върху предпочитаните стратегии за справяне със стрес, очертават се мотивационни профили и влиянието на личностни характеристики като нивото на самоконтрол и Аз-ефективност върху вътрешната и външната мотивация.

Перфекционизмът като важна психологическа променлива, която влияе върху начина, по който функционират когнитивните, афективните и поведенчески характеристики на състезателя, се анализира в седма глава. Обсъждат се адаптивните и неадаптивните му аспекти, връзката им с преживяването на бърнаут и отражението им върху спортните постижения. Представени са резултатите от изследване на перфекционизма и мотивацията.

Седмата глава е посветена на удовлетвореността, която се разглежда като необходимо условие за участие в спорта и предпоставка за успешна и дълга кариера. Липсата ѝ може да доведе до пренасочване на спортиста към други сфери на дейност, съдържащи потенциални условия за постигане на успех и удовлетвореност. Анализират се резултатите от проучване на мотивацията и удовлетвореността от заниманията със спорт.

Последната част на монографията е посветена на управлението на мотивацията за повишаване на физическата активност. Идеята за хармонизиране на физическите и умствените способности идва още от Древна Гърция, но днес заседналият начин на живот е все по-разпространен. Включването в занимания със спорт и физическа активност не само помага на тялото в здравословен и естетически план, но подпомага умствените способности и постигането на психическо и физическо благополучие.

Разработваните теми са значими и по отношение на заниманията със спорт в свободното време, които са изключително актуални от гледна точка на здравето, справянето с всекидневния стрес, с прекалената агресивност.

B.3. Domuschieva-Rogleva, G.D. (2023). Motivational Determinants of Sports Participation. Sofia, NSA PRESS, ISBN 978-954-718-711-5; pp. 254

Motivation occupies a leading place in the structure of personality and is the internal energy force that determines all aspects of behavior and influences thoughts, feelings and interpersonal interactions.

The first chapter examines the main characteristics of motivation, some of the traditional psychological theories applied to explain motivation in sport, as well as some new approaches. The second chapter discusses the main motivations for engaging in sport and physical activity within the framework of the competency motivational theory and the sport engagement model. Social aspects, age, gender and cross-cultural differences of motivation in sports are analyzed. The next chapter presents the results of research into the motives for doing sports. Their interrelationships with anxiety, physical self-esteem and mental well-being are also analyzed.

The fourth chapter examines the essence of the achievement goal orientation theory, which is the most popular motivational theory in the field of sports and physical activity, within which numerous studies have been carried out. One of the most significant aspects of this theory is that it includes not only individual differences in task or ego orientation, but also their situational determinants. The characteristics of the motivational climate and its impact on achievement goal orientation, morale and aggressive behavior in sports are considered.

The next chapter summarizes the results of research on goal orientation towards achievement and motivational climate. The influence of typological characteristics and self-efficacy on goal orientation towards achievement is analyzed, as well as the influence of motivational climate on leadership and long-term motivation in sports, since situational determinants play a central role in the motivation process. This affects the interpretation of success and failure criteria existing in the context and influences achievement-oriented behavior.

One of the most significant motivational theories in recent decades, self-determination theory, is discussed in chapter six. According to her, individuals have innate and fundamental psychological needs that they strive to satisfy in order to achieve psychological adaptation, internalization, well-being and personal growth. They develop and function most effectively when the immediate psychosocial environment provides support for their basic psychological needs for autonomy, competence, and relatedness. The results of research in the field of sports have been analyzed. The impact of self-determination on preferred stress coping strategies is

considered, motivational profiles are outlined, and the influence of personality characteristics such as level of self-control and self-efficacy on intrinsic and extrinsic motivation.

Perfectionism as an important psychological variable that influences the way a competitor's cognitive, affective, and behavioral characteristics function is analyzed in Chapter Seven. Its adaptive and maladaptive aspects, their relationship with the experience of burnout and their impact on sports performance are discussed. The results of a study of perfectionism and motivation are presented.

The last, seventh chapter is devoted to satisfaction, which is seen as a necessary condition for participation in sports and a prerequisite for a successful and long career. Its absence can lead to redirection of the athlete to other spheres of activity containing potential conditions for achieving success and satisfaction. The results of a study of motivation and satisfaction with sports activities are analyzed.

The last part of the monograph is dedicated to the management of motivation to increase physical activity. The idea of harmonizing physical and mental abilities dates back to Ancient Greece, but today the sedentary lifestyle is more and more common. Engaging in sports and physical activity not only helps the body in terms of health and aesthetics, but also supports mental abilities and the achievement of mental and physical well-being.

The developed topics are also significant in relation to sports activities in free time, which are extremely relevant from the point of view of health, dealing with everyday stress, with excessive aggressiveness.

Е. 20. Домусчиева-Роглева, Г. (2023). Общуване и взаимодействие в спорта. София, НСА ПРЕС, ISBN: 978-954-718-712-2, стр. 106.

Общуването е неразделна част от нашето всекидневие и комуникативните умения са от решаващо значение за създаване и поддържане на хармонични и стабилни взаимоотношения; за постигане на успех, независимо дали става дума за отделен човек, отбор или организация.

Учебникът „Общуване и взаимодействие в спорта“ е насочен към студентите, обучаващи се в НСА „Васил Левски“ в избираемите дисциплини в магистърска програма „Спортна психология“: „Психология на общуването – комуникативен и сензитивен тренинг“; в магистърска програма „Спортна журналистика“: „Комуникативен тренинг“,

както и в бакалавърската степен във факултет „Спорт“ и факултет „Педагогика“: „Психология на общуването“ и „Психология на конфликтите и стратегии за тяхното разрешаване“.

В първата част на учебника се изяснява ролята на общуването в човешкия живот за удовлетворяване на основни човешки потребности. Разглеждат се характеристиките на трите страни на общуването: комуникация, интеракция и социална перцепция.

Втората част е посветена на общуването в областта на спорта и физическата активност – значение на ефективното общуване в спорта, принципите на изпращане на съобщения, изискванията към подаване на обратна връзка и съответно приемането ѝ; активно слушане, бариерите в общуването. Ефективната комуникация – както вербална, така и невербална, е от съществено значение за положителните взаимодействия. При невербалната комуникация такива фактори като външен вид, поза, жестове, позициониране на тялото и докосване са от решаващо значение за адекватното изпращане и възприемане на посланията.

Характеристиките на спортния отбор като социална група, на лидерските стилове и отражението им върху спортното представяне и груповата сплотеност са разгледани в третата част.

В четвъртата част се изясняват причините за възникване на конфликтите, противичането им и предотвратяването на ескалацията им чрез прилагането на подходящи стратегии за разрешаването им. Очертани са основните принципи и методи на груповодинамичния тренинг, чиято цел е повишаване на социалната сензитивност и поведенческа гъвкавост чрез използване на груповата динамика и преживяването на собствен опит.

E.20. Domuschieva-Rogleva, G. (2023). Communication and Interaction in Sport. Sofia, NSA PRESS, ISBN: 978-954-718-712-2, pp. 108.

Communication is an integral part of our everyday life and communication skills are crucial to creating and maintaining harmonious and stable relationships; to achieve success, whether as an individual, a team or an organization.

The textbook "Communication and interaction in sports" is aimed at students studying at the National Sports Academy "Vasil Levski" of Sciences in the optional disciplines in the Master's program "Sports Psychology": "Psychology of communication - communicative and sensitive training"; in the master's program "Sports journalism": "Communicative training", as well as in the bachelor's degree in the faculty of "Sports" and the faculty of "Pedagogy":

"Psychology of communication" and "Psychology of conflicts and strategies for their resolution".

The first part of the textbook explains the role of communication in human life to satisfy basic human needs. The characteristics of the three sides of communication are examined: communication, interaction and social perception.

The second part is dedicated to communication in the field of sports and physical activity - the importance of effective communication in sports, the principles of sending messages, the requirements for submitting feedback and, accordingly, its acceptance; active listening, communication barriers. Effective communication - both verbal and non-verbal - is essential to positive interactions. In nonverbal communication, such factors as appearance, posture, gestures, body positioning, and touch are critical to adequately sending and receiving messages.

The characteristics of the sports team as a social group, leadership styles and their impact on sports performance and group cohesion are discussed in the third part.

The fourth part clarifies the reasons for the emergence of conflicts, their course and prevention of their escalation through the application of appropriate strategies for their resolution. The main principles and methods of group dynamic training are outlined, the purpose of which is to increase social sensitivity and behavioral flexibility by using group dynamics and experiencing one's own experience.

РЕЗЮМЕТА СТАТИИ

Г.7. Публикации и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

Г.7.1. Domuschieva-Rogleva, G.D. (2017). Iancheva, T., Coping strategies for the participants in the Antarctic expedition. In: *Revista de Psicología del Deporte*. 2017, Vol 26, Suppl 4, pp. 45-50 *Journal of Sport Psychology*, Vol 26, Suppl 4, pp. 45-50, ISSN: 1132-239X ISSNc: 1988-5636

The XXV Bulgarian Antarctic expedition on the Livingston isles, which included scientists and alpinists, began in November 2016. The aim of the present research is to study security need and sensation seeking and to find a relation with the participants' preferred coping strategies in highly risky activities in an extreme climatic and social environment. Subject of the study were 21 participants in the Antarctic expedition, mean age 27 and 70. We have used: Security need scale; Scale for assessment of Psychic Instability and Sensation Seeking Scale and the Bulgarian adaptation of Coping Orientations to Problems Experienced scale – COPE 1.

Low levels of Security need are established. The leading subscales of the Sensation Seeking Scale are those of sensation seeking, followed by dysfunctional impulsiveness. Functional impulsiveness is characterized with the lowest values. The cognitive engagement coping strategies are the main ones, whereas cognitive and emotional disengagement strategies are the least used. The results from the regression analysis show that the high levels of sensation seeking influence negatively the use of the strategic behavioral disengagement. The present study adds to the understanding the role of security need and sensation seeking being a motivational power of human behavior, which is in the base of the desire to participate in difficult and challenging missions in extreme conditions in highly risky activities.

Key words: sensation seeking, security need, highly risky activities

Домусчиева-Роглева, Г.Д., Янчева, Т. (2017). Стратегии за справяне със стрес при участници в Антарктическа експедиция. В: *Revista de Psicología del Deporte*. 2017, Vol 26, Suppl 4, pp. 45-50 *Journal of Sport Psychology* 2017, Vol 26, Suppl 4, pp. 45-50, ISSN: 1132-239X ISSNе: 1988-5636

Началото на XXV-тата българска Антарктическа експедиция на остров Ливингстън, която включва учени и алпинисти, е през месец ноември 2016 г. Целта на настоящото проучване е да се изследва потребността от сигурност, търсенето на усещания и да се разкрият взаимовръзките им с предпочитаните копинг стратегии при високо рискова дейност в екстремни климатични и социални условия. Изследвани са 21 участници в антарктическата експедиция, на възраст между 27 и 70 години. Използвани са: Скала за изследване на потребността от сигурност; Скала за оценка на психичната нестабилност и търсенето на усещания и българската адаптация на Въпросник за предпочитаните стратегии за справяне със стреса - COPE-1. Установяват се ниски нива на потребността от сигурност. При Скалата търсене на усещания водеща е субскалата търсене на усещания, следвана от дисфункционалната импулсивност. Функционалната импулсивност се характеризира с най-ниски резултати. Когнитивно ангажираните стратегии за справяне са водещи, докато когнитивно и емоционално дезангажираните копинги са най-слабо използвани. Резултатите от регресионния анализ показват, че високото ниво на търсене на усещания влияе негативно на използването на поведенчески дезангажирани стратегии за справяне. Настоящото изследване допълва разбирането за ролята на потребността от сигурност и търсенето на усещания като фактори, които движат човешкото поведение и стоят в основата на включването в трудни и предизвикателни мисии при екстремните условия на високо рискови дейности.

Ключови думи: търсене на усещания, необходимост от сигурност, високо рискова дейност.

Г.7.2. Domuschieva-Rogleva G., Panaiotov, N., Georgiev, M. (2019). Impact of self-control on anxiety and perceived stress during a tourism, mountaineering and orienteering course, *Proceeding book of International scientific congress "Applied Sports Sciences"* 15-16 November 2019, ISBN (Print):978-954-718-602-6 , ISBN (Online): 978-954-718-601-9 , 225-230

The course "Tourism, Mountaineering and Orienteering" (TMO) includes lots of situations which provoke high psychic tension, anxiety and stress. This study aims at revealing the influence of self-control skills on students' anxiety (trait and state), the perceived stress and psychic well-being during TMO course.

Methods: Perceived Stress Scale (PS-1); State-Trait Anxiety Inventory (STAI); Scale for measurement of the level of self-control; The well-being index (WHO-5). There was a single research on self-control. The other variables were researched at the beginning and at the end of the course. Results: The comparative analysis of the empirical data (beginning-end of the course) showed that state anxiety and perceived stress decreased, and well-being increased. There were no statistically significant differences as regards trait anxiety. Self-control had a great impact on perceived stress ($\beta=-0.46$); trait anxiety ($\beta=-0.26$); state anxiety ($\beta=-0.21$) and psychic well-being ($\beta=0.37$). Students' expectations as regards TMO course are related to experiencing difficulties, dangerous situations and uncertainty which leads to their involvement in it with marked anxiety, uneasiness, and stress. Students' participation and completion of TMO course leads to changes in their attitude towards its contents, degree of experienced stress and danger which is justified by the obtained results from the second study.

Key words: trait, state anxiety, well-being

Домусчиева-Роглева Г., Панайотов, Н., Георгиев, М. (2019). Въздействие на самоконтрола върху тревожността и възприетия стрес по време на курс по туризъм, планинарство и ориентиране, сборник от Международен научен конгрес "*Applied Sports Sciences*" 15-16 November 2019, ISBN (Print):978-954-718-602-6 , ISBN (Online): 978-954-718-601-9, 225-230, 2019

Курсът „Туризъм, алпинизъм и ориентиране“ (ТАО) съдържа много ситуации, които провокират високо психическо напрежение, тревожност и стрес. Настоящото

изследване е насочено към разкриване влиянието самоконтролиращите умения върху тревожността, възприетия стрес и психическото благополучие по време на курса на ТАО.

Методи: Скала за възприет стрес (PS-1); Тест за изследване на ситуативната и личностна тревожност (STAI); Скала за измерване нивото на самоконтрол, Индекс на благополучие (WHO-5). Самоконтролът е изследван еднократно, а останалите променливи са изследвани в началото и в края на курса. Сравнителният анализ на емпиричните данни (начало-край на курса) показва, че ситуативната тревожност и възприемания стрес намаляват, а индексът за благополучие се повишава. Не се установи статистически значима разлика по отношение на личностната тревожност. Равнището на самоконтрол се отразява значимо на възприетия стрес ($\beta = -0.46$, личностната тревожност ($\beta = -0.26$), ситуативната тревожност ($\beta = -0.21$) и психичното благополучие ($\beta = 0.37$). Очакванията на студентите по отношение на курса по ТАО са свързани с наличието на трудности, опасни ситуации и несигурност, което води до изявата на безпокойство, тревожност и стрес. Участието на студентите и завършването на курса води до промени в отношението им към неговото съдържание, степента на преживян стрес и тревожност, което се потвърждава от получените резултати от второто измерване.

Ключови думи: тревожност, възприет стрес, благополучие

Г.7.3. Savcheva, E., Domuschieva-Rogleva, G. (2020). Teaching Challenges in Sports Education during the Pandemic COVID-19, *Pedagogy, 7s/2020, Volume 92 - Special Edition, pp. 184-194* - Sports Education on The Balkans During a Pandemic, ISSN 0861 – 3982 (Print), ISSN 1314 – 8540 (Online).

The aim of this study was to establish and compare the experienced difficulties during on-site and distance studies and to establish lecturers' emotions connected with distance teaching in several online teaching situations during COVID-19. This online study was conducted at the end of May 2020. Participants were 67 university lecturers in the field of sports education, between the ages of 25 – 70 years, divided into groups according to their gender, age, professional working experience, academic positions. The research methods included a questionnaire designed especially for our survey. The data were collected with an anonymous, self-reported electronic questionnaire, two weeks after the lockdown in Bulgaria. The comparative analysis (Mann-Whitney test) between the difficulties which the lecturers faced into two different ways of teaching students – “face-to-face” and distance teaching showed statistically significant dif-

ferences along all researched indexes. It was established that the most prevalent negative emotions in the researched situations during online studies were: indignant and annoyed, and the most often experienced positive emotions were: satisfied, inspired, optimistic, and interested.

Keywords: distance teaching; face-to-face teaching; sports education; COVID-19

Савчева, Е., Домусчиева-Роглева, Г. (2020). Предизвикателства пред преподавателите в спортното образование по време на пандемията от COVID-19, сп. „Педагогика“, кн. 7s – специално издание, година ХСII – Спортно образование на Балканите по време на пандемия, ISSN 0861 – 3982 (Печат) ISSN 1314 – 8540 (Онлайн), 184-194.

Целта на това проучване беше да се установят и сравнят изпитаните трудности по време на обучение на място и от разстояние и да се установят емоциите на преподавателите, свързани с дистанционното обучение в няколко ситуации на онлайн обучение по време на COVID-19. Това онлайн проучване е проведено в края на май 2020 г. Участници са 67 университетски преподаватели в областта на спортното образование на възраст между 25 – 70 години, разделени на групи според пол, възраст, професионален трудов стаж, академични позиции. Методите на изследването включват въпросник, създаден специално за нашето проучване. Данните са събрани с анонимен, самоотчетен електронен въпросник, две седмици след локдауна в България. Сравнителният анализ между трудностите, които срещат преподавателите при два различни начина на обучение на студентите – „лице в лице“ и дистанционно обучение (Ман-Уитни) показва статистически значими разлики по всички изследвани показатели. Установено е, че най-разпространените негативни емоции в изследваните ситуации по време на онлайн проучвания са: възмущение и раздразнение, а най-често изпитваните положителни емоции са: удовлетворение, вдъхновение, оптимизъм и интерес.

Ключови думи: дистанционно обучение; присъствено обучение; спортно образование; COVID 19

Г.7.4. Domuschieva-Rogleva G., Savcheva, E. (2020). The Psychological Impact of COVID-19 on University Lecturers in the Field of Sports Education. Pedagogy, Number 7s/2020, Volume 92 - special edition, pp. 163-175- Sports education on the balkans during a pandemic, ISSN 0861 – 3982 (Print) ISSN 1314– 8540 (Online), 163-175.

The COVID-19 pandemic sets a precedent in modern history and is a threat to almost all countries in the world while challenging all existing systems. Efforts to reduce the spread of

the COVID-19 virus among the younger and adult populations has prompted the widespread closing of schools, colleges, universities, and other educational institutions in many countries. The aim of this study is to establish the influence and interrelations between the psychological aspects of perceived stress, post-traumatic stress symptoms and wellbeing in university lecturers in the field of sports education with distance teaching during COVID-19. This online study was undertaken at the end of May 2020. Participants were 67 university lecturers in the field of sports education, between the ages of 25 – 70 years, divided into groups according to their gender, age, professional working experience, and academic positions. The research methods included: The Perceived Stress Scale (PS-1); Method for psychological assessment of post-traumatic stress symptoms; WHO-5, Wellbeing Index. There are significant differences depending on gender, age, professional working experience. Women experience stress stronger, have lower levels of well-being, and show more post traumatic symptoms, compared to men during the quarantine period. A statistically significant decrease of the level of well-being, and increase in the levels of perceived stress with age is found. None of the studied parameters showed statistically significant differences in the groups that were differentiated by academic positions. The experiencing of posttraumatic stress symptoms increased when there was an increase of the perceived stress. The well-being decreases when the levels of perceived stress are higher and the participants have experienced post-traumatic stress symptoms. These results may be seen as a starting point for future studies, examining personal and academic factors and the impacts of well-being on university lecturers.

Keywords: perceived stress; post-traumatic stress symptoms; well-being

Домусчиева-Роглева, Г., Савчева, Е. (2020). Психологическото влияние на COVID-19 върху университетски преподаватели в областта на спортното образование, *сп. „Педагогика“, книжка 7s/2020 – специално издание, година XCII, 163-175* – Sports education on the balkans during a pandemic, ISSN 0861 – 3982 (Print) ISSN 1314– 8540 (Online).

Пандемията от COVID-19 е огромно предизвикателство за човешкия организъм и засяга почти всички страни по света. Усилията за намаляване на разпространението на вируса COVID-19 предизвикаха затваряне на училищата, колежаите, университетите и други образователни институции в много страни.

Целта на изследването е да се установи влиянието и взаимовръзките между психологическите аспекти на възприетия стрес, посттравматичните стресови симптоми

и психичното благополучие при университетски преподаватели в областта на спорта по време на COVID-19. Проучването беше проведено онлайн в края на май 2020 г. Обект на изследване са 67 университетски преподаватели на възраст 25-70 години, разпределени в групи според техния пол, възраст, професионален опит и академична длъжност. Методите за изследване включват: Въпросник за възприет стрес (PS-1) (Cohen, Kamarck, Mermelstein, 1983); Метод за психологична оценка на посттравматични стресови симптоми (Величков, 2001); Индекс за психическо благополучие (WHO-5, Well-being Index) на Световната здравна организация.

Разкриха се статистически значими различия в зависимост от пола, възрастта и професионалния опит. Жените изпитват по-силен стрес, имат по-ниски нива на психично благополучие и преживяват повече посттравматични симптоми в сравнение с мъжете. Нито един от изследваните параметри не показва статистически значими разлики в групите, диференцирани според заеманата академична длъжност. Преживяването на посттравматичните стресови симптоми се увеличава, когато се наблюдава увеличаване на възприетия стрес. Високите нива на възприет стрес и преживяването на посттравматични стресови симптоми водят до намаляване на равнището на психично благополучие.

Ключови думи: възприет стрес, посттравматични стресови симптоми, психично благополучие

Г.7.5. Domuschieva-Rogleva G.D.(2021), Personal determinants of styles used for conflict resolution among athletes, *Trakia Journal of Sciences*, Vol. 19, Suppl. 1, pp 748-753, <http://www.uni-sz.bg>, ISSN 1313-3551 (online)

Conflicts are an unavoidable part of the world of sports. They are the result of the stress and high expectations to which athletes are subjected before, during and after sports competition. This study aims at detecting typological characteristics that influence preferred styles of conflict resolution in the sports field. Method: The research was done among 225 athletes aged from 18 to 25 years, grouped by sex and sport. Respondents completed Eysenck Personality Questionnaire (EPQ)) and Rahim Organizational Conflict Inventory–I (ROCI–I), for measurement of styles to resolve interpersonal conflicts. Results: The preferred styles of conflict resolution in all groups of respondents were integrating and compromising. Athletes from team sports showed statistically significant higher results in terms of using an obligating and compromising style of conflict resolution, compared with athletes from individual sports. The ex-

troversion had a significant impact on the use of integrating style and compromising style. Psychotism was a determining variable in avoiding the integrating style and using the dominant style. Conclusion: On the basis of typological characteristics of personality, coaches can implement more effective approaches and solutions for the optimization of interpersonal interaction and adequate resolution of conflicts arising through the use of appropriate strategies.

Key words: extroversion, neuroticism, integrating, obliging, dominating, avoiding, and compromising.

Домусчиева-Роглева Г. Д. (2021), Личностни детерминанти на стилове за разрешаване на конфликти при спортисти, *Trakia Journal of Sciences*, Vol. 19, Доп. 1, стр. 748-753, <http://www.uni-sz.bg>, ISSN 1313-3551 (онлайн)

Конфликтите са неизбежна част от света на спорта. Те са резултат от стреса и високите очаквания, на които са подложени спортистите преди, по време и след спортно състезание. Целта на настоящото проучване е да разкрие влиянието на типологичните характеристики върху предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти в спортната сфера. Метод: Изследването е проведено сред 225 спортисти на възраст от 18 до 25 години, групирани по пол и спорт. Използвани са: Личностен въпросник на Айзенк (EPQ) и Тест за организационните конфликти на Рахим – I (ROCI-I) за измерване на стиловете за разрешаване на междуличностни конфликти. Резултати: Предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти във всички групи изследвани лица са интегриращ и компромисен. Спортистите от отборните спортове показаха статистически значими по-високи резултати по отношение на използването на интегриращ и компромисен стил на разрешаване на конфликти в сравнение със спортистите от индивидуалните спортове. Екстроверсията значимо влияе върху използването на интегриращ и компромисен стил. Психотизмът е определяща променлива при избягването на интегриращия стил и използването на доминиращия стил. Въз основа на типологичните характеристики на личността, треньорите могат да прилагат по-ефективни подходи и решения за оптимизиране на междуличностното взаимодействие и адекватно разрешаване на възникващи конфликти чрез използване на подходящи стратегии.

Ключови думи: екстроверсия, невротизъм, интегриране, задължаване, доминиране, избягване и компромис.

Г.7.6. Domuschieva-Rogleva G.D., Yancheva, M. (2021). Sambo competitors' sports motivation and satisfaction, *Trakia Journal of Sciences*, Vol. 19, Suppl. 1, pp 754-758, 2021, <http://www.uni-sz.bg>, ISSN 1313-3551 (online)

The theoretical framework of this study includes the Self-Determination Theory. The aim of this study was to reveal self-motivation and satisfaction with sports activities among sambo athletes according to sex, age, sport experience and their performance in competition, and to trace the interconnections and interdependencies between them. Method: The research was done among 74 athletes in sambo, 52 men, 22 women; aged 13 to 35 years, with mean age 21,6 years. The used questionnaires were: the Bulgarian versions of the Sport Motivation Scale (SMS) and the Athlete Satisfaction Questionnaire (ASQ). The results showed that the participants in the present study scored higher on self-determined types of intrinsic motivation than on non self-determined types of motivation. There were correlation interdependences among the components of self-motivation and satisfaction with sports activities. Conclusion: The results may be used as a fundament for creating different training programs which will form certain skills, necessary for a more active and efficient coping, as well as for a higher self-determined motivation in sports activities.

Keywords: intrinsic and extrinsic motivation, personal treatment, training and instruction

Домусчиева-Роглева Г., Янчева, М. (2021). Мотивация и удовлетвореност при състезатели по самбо, *Тракия*, бр. 19, Доп. 1, стр. 754-758, 2021, <http://www.uni-sz.bg>, ISSN 1313-3551 (онлайн)

Теорията за самоопределението служи като теоретична рамка на това изследване. Целта е да се разкрие мотивацията и удовлетворението от заниманията със спорт при състезатели по самбо, в зависимост от пола, възрастта, спортния опит и представянето им в състезание, както и да се проследят взаимовръзките и взаимозависимостите между тях. Метод: Изследването е направено сред 74 състезатели по самбо, 52 мъже, 22 жени; на възраст от 13 до 35 години, със средна възраст 21,6 години. Използваните въпросници са: българските версии на Скалата за спортна мотивация (SMS) и Въпросникът за удовлетвореността на спортиста (ASQ). Резултатите показват, че участниците в настоящото проучване са постигнали по-висок резултат за самоопределящите се видове вътрешна мотивация. Налице са корелационни взаимозависимости между компонентите на мотивацията и удовлетворението от спортните дейности. Заключение: Резултатите могат да бъдат използвани като основа за създаване на различни тренировъчни програми,

които да формират определени умения, необходими за по-активно и ефективно справяне, както и за по-висока самодетерминирана мотивация в спортната дейност.

Ключови думи: вътрешна и външна мотивация, лично отношение, обучение и инструктаж

Г.8. Публикации и доклади публикувани в реферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани научни томове

Г.8.1. Domuschieva-Rogleva, G. (2009). Influence of the motivational climate on competitive anxiety with basketball players. В: *Физичка култура*, 1, Скопие, 29-31.

The perceived motivational climate is determined by the influence of the social environment and the given situation: level of the competition and its subjective importance for the athlete; the requirements and expectation of the trainer, the administration of the club, and others of importance like family, friends, spectators, type of back feed for the athlete; style of instruction. The research analyses the relations between the perceived motivational climate and the components of the competitive anxiety (cognitive, somatic and self-confidence). It searches for relations between these indicators and the athletes' achievements. The research uses a Questionnaire for study of the motivational climate – 2 (PMCSQ – 2) (it measures two factors – performance - oriented motivational climate, and mastery - oriented motivational climate; both of these factors contain different subscales) and a test for study of the competitive (CSAI – 2). We have tested 274 men and women competitors in basketball who have participated in the state championships. The perceived motivation climate oriented to mastery and its components dominated in all groups of investigated persons. Between the separate groups of basketball players, statistically significant differences were found in all parameters related to the motivational climate. The highest self-confidence is observed in the group of players, who finished from first to third place. Between the two groups of players, differentiated according to the achieved results are determined certain differences in relation to determinants of pre-competitive anxiety, accompanying sports activity. The unequal favouritism of the “star” in the team most strongly determines the decrease of self-confidence in the medallists' team. Along with this, the formation of the teams of motivation climate oriented to mastery, in which the focus is on cooperative learning, stimulates the increase of self-confidence among players who finished after the third place. On the other side, the application of punishment for mistakes and the perception for domination in the team of motivation climate oriented to performance lead to increasing cognitive anxiety, doubt and lack of self-confidence about the good performance.

Домусчиева-Роглева, Г. (2009). Влияние на мотивационния климат върху състезателната тревожност при баскетболисти. В: *Физичка култура*, 1, Скопие, 29-31.

Възприетият мотивационен климат се определя от въздействията на социалната среда и ситуацията: ниво на състезанието и неговата субективна значимост за спортиста; изисквания и очаквания на треньора, ръководството на клуба и значимите други - близки, приятели, публика, типа на обратната връзка, получавана от спортиста; стила на инструкцията. Изследването анализира взаимовръзките между възприетия мотивационен климат и компонентите на предстартовата тревожност (когнитивна, соматична и самоувереност). Търсят се взаимозависимости между тези показатели и постиженията. Използвани са Въпросник за изследване на възприетия мотивационен климат - 2 (PMCSQ - 2) (измерва два фактора - мотивационен климат, ориентиран към представяне и мотивационен климат, ориентиран към майсторство, всеки от които съдържа отделни субскали) и тест за изследване на предсъстезателната тревожност (CSAI-2). Тестирани са 274 състезатели и състезателки по баскетбол, участници в състезания от държавните първенства по баскетбол. Възприетият мотивационен климат, ориентиран към майсторство и неговите компоненти са доминиращи като цяло при всички групи изследвани лица. В обособените различни възрастови групи баскетболисти се установяват статистически значими различия по всички параметри, отнасящи се до мотивационния климат. Най-висока самоувереност се наблюдава в групата на състезателите, класирани от първо до трето място. Между двете групи състезатели, диференцирани според постигнатите резултати се установяват известни различия по отношение на детерминантите на предсъстезателната тревожност, съпътстваща спортната дейност. Несправедливото фаворизиране на „звездите“ в отбора най-силно детерминира намаляването на самоувереността в отбора на медалистите. Наред с това формирането в отборите на мотивационен климат, ориентиран към майсторство, в който се акцентира на съвместното учене, стимулира нарастването на самоувереността при състезателите, класирани след трето място. От друга страна прилагането на наказание за допуснати грешки и перцепцията за доминирането в отбора на мотивационен климат, ориентиран към представяне водят до повишаване на когнитивната тревожност, до съмнение и неувереност в доброто представяне.

Г.8.2. Домусчиева-Роглева, Г., Павлов, Д. (2010). Различия в мотивите за занимания със спорт и личностната тревожност. В: *Спорт, стрес, адаптация, Спорт & наука*. Извънреден брой, част 2, 411-416, ISSN 1310 – 3393

Изследването анализира характеристиките на мотивацията за занимания със спорт и проявите на тревожност при студенти от Националната спортна академия, участващи в летни курсове по туризъм, алпинизъм и ориентиране. Обект на изследването е група от 129 спортисти (73 жени, 56 мъже; всички на средна възраст 21,4 +/- 2,6 години). В изследването са използвани следните методики: Въпросник за мотиви за занимания със спорт (PMQ) (Gill, Gross, & Huddleston, 1983), оценяващ седем фактора: постижения, ориентация към работа в екип, изразходване на енергия, емоции и предизвикателства, подобряване на уменията, афилиация, фитнес ориентация; Скала за тревожността на Spielberger (STAI), използвана за оценка на наличието и силата на нивата на тревожност на спортисти в тези среди.

Водещите мотиви за занимания със спорт са ориентацията към поддържане на добра форма и наред с това усвояването на нови умения и усъвършенстването им. Между двете групи изследвани лица се установяват статистически значими междуполови различия по отношение на ориентация към постижения, която е по-изразена при мъжете. Получените резултати подкрепят хипотезата, за влиянието на диспозиционна детерминанта като личностната тревожност върху доминирането на различни мотиви за занимания с туризъм, алпинизъм, ориентиране. В групата на мъжете високото равнище на личностна тревожност се отразява отрицателно на мотивите за занимание със спорт, свързани с преживяването на емоции и предизвикателства, фитнес ориентацията, усвояването и усъвършенстването на умения, изразходването на енергия. В групата на жените само мотивите, свързани с фитнес ориентацията и усвояването и усъвършенстването на умения се влияят от нивото на личностната тревожност. Изучаването и разкриването на влиянието на личностната тревожност върху мотивите за занимания със спорт е основа за решаване на редица практически проблеми в сферата на заниманията със спорт и оптимизиране на резултатите в спортната практика.

Ключови думи: личностна тревожност, емоции и предизвикателства, фитнес ориентация.

Domuschieva-Rogleva, G., Pavlov, D. (2010). Differences in motives for sports activities and personal anxiety. In: *Sport, Stress, Adaptation, Sport & Science. Special issue, part 2*, 411- 416, ISSN 1310 – 3393

The research analyses the characteristics of the motivations for participation in sporting activities and expressions of anxiety in students from National Sports Academy involved in summer courses at Tourism, mountain climbing and orienteering. The subject of the research is a group of 129 athletes (73 women, 56 men; all aged 21,4 +/- 2,6 on average). The following materials have been used in the research: Participation Motivation Questionnaire (PMQ) (Gill, Gross, & Huddleston, 1983) evaluating seven factors: achievements, teamwork orientation, energy release, emotions and challenges, skills improvement, affiliation, fitness orientation; Spielberger's Anxiety Inventory (STAI) used in assessing the presence and strength of anxiety levels of athletes in these environments.

The leading motives for doing sports are maintaining a good shape and, along with that, learning new skills and improving them. Statistically significant gender differences in terms of orientation to achievements, which is more pronounced in men. The obtained results support the hypothesis of the influence of a dispositional determinant such as personal anxiety on the dominance of various motives for tourism, mountaineering, orienteering. In the group of men, a high level of personal anxiety has a negative impact on the motives for engaging in sports related to the experience of emotions and challenges, fitness orientation, acquisition and improvement of skills, and energy expenditure. In the group of women, only motives related to fitness orientation and skill acquisition and improvement are influenced by the level of personal anxiety.

Studying and revealing the influence of personal anxiety on the motivations for sports activities is the basis for solving a number of practical problems in the field of sports activities and optimizing the results in sports practice.

Keywords: trait anxiety, emotions and challenges, fitness orientation.

Г.8.3. Домусчиева-Роглева, Г., Лефтеров, Е. (2010). Динамика на предсъстезателната тревожност при състезателки по бокс. В: Спорт, стрес, адаптация, Спорт & наука. Извънреден брой, част 2, 244-249, ISSN 1310 – 3393

Изследването е насочено към проучване на динамиката в проявите на интензивността и посоката на предсъстезателната тревожност преди и по време на европейски първенства по бокс за жени и девойки. Направени са неколkokратни тестирания една

седмица преди началото на първенството, 2 дни преди началото и един час преди конкретни мачове. Обект на изследване са националните състезателки по бокс 7 участнички в Европейското първенство по бокс за жени, проведено в Украйна през септември, 2009 г. на средна възраст 23,7 (+/- 4,9 г.) и 9 състезателки по бокс, участнички в европейските първенства по бокс за девойки от 16 до 18-годишна възраст и за момичета между 14 и 15 години (средна възраст 17,5 (+/- 1,9 г.), проведени едновременно през декември 2008 г. в Ямбол. В първата група има две медалистки, а останалите пет състезателки са с класирания до 8 място. Във втората група има 5 медалистки. Използвани са Въпросник за изследване на предсъстезателната тревожност (CSAI-2) (Мартенс и кол, 1990; адаптиран за български условия), който оценява интензивността на когнитивната тревожност, соматичната тревожност и самоувереността и модифициран вариант на скалата за предсъстезателната тревожност за оценка на посоката на когнитивната и соматичната тревожност (Jones et al., 1994). При участничките в Европейското първенство за жени се наблюдава нарастване на равнището на когнитивната и соматичната тревожност два дни преди състезанието в сравнение с една седмица преди състезанието и по-нататъшно намаляване на интензивността един час преди състезание, което противоречи на установеното в други изследвания повишаване на тези компоненти преди старта. За разлика от тях самоувереността е най-висока една седмица преди състезанието, най-ниска два дни преди първенството и се повишава преди мач. При момичетата и девойките, участнички в Европейското първенство, нивата на когнитивна, соматична тревожност и самоувереност също спадат два дни преди началото на първенството, но се наблюдава тенденция за повишаването им при започване на състезанията и преди полуфиналите, в които вземат участие пет от състезателките. Самоувереността е най-висока именно преди полуфиналните мачове. С приближаване на състезанието се засилва възприятието за когнитивната и соматичната тревожност и при двете групи като влошаващи представянето. Получените резултати очертават динамиката в проявите на предсъстезателната тревожност при елитни състезателки по бокс. Те са значими от приложна гледна точка за треньорите и спортните психолози при търсенето на методи и средства за адекватна и целенасочена работа по отношение на регулирането на тревожността, което е необходимо за успеха в състезателния спорт.

Domuschieva-Rogleva, G., Lefterov, E. (2010). Dynamics of pre-competition anxiety in female boxers. In: Sport, Stress, Adaptation, Sport & Science. Special issue, part 2, 244-249, ISSN 1310 – 3393

The research is aimed at investigating the dynamics in the manifestations of the intensity and direction of pre-competition anxiety before and during European boxing championships for women and girls. The object of research are the national female boxers - 7 boxers participating in the European Women's Boxing Championship held in Ukraine in September, 2009 at an average age of 23.7 ($\pm$ 4.9 years) and 9 female boxers, participants in the European boxing championships for girls aged 16 to 18 and for girls aged 14 to 15 (average age 17.5 ($\pm$ 1.9 years), held simultaneously in December 2008 in Yambol. In the first group there are two medalists, and the remaining five competitors are well ranked up to 8. In the second group there are 5 medalists. Bulgarian national players completed the CTAI-2D - combined questionnaire, consisting the Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2; Martens et al., 1990), which assesses levels of cognitive anxiety, somatic anxiety and self-confidence and a direction of anxiety scale (Jones et al., 1994). Repeated testing were done one week before the tournament, 2 days before and one hour prior to concrete games. In the European Women's Championships, there was an increase in cognitive and somatic anxiety levels two days before the competition compared to one week before the competition and a further decrease in its intensity one hour before the competition, which is contrary to the increase in these components before start, found in other studies. In contrast, self-confidence is highest one week before the competition, lowest two days before the championship and rises before a match. Among the girls participating in the European Championships, the levels of cognitive, somatic anxiety and self-confidence also decreased two days before the start of the championships, but there was a tendency to increase them at the start of the competitions and before the semi-finals, in which five of the competitors took part. Self-confidence is highest precisely before the semi-final matches. As competition approached, the perception of cognitive and somatic anxiety as impairing performance increased in both groups. The obtained results outline the dynamics in the manifestations of pre-competition anxiety in elite female boxers. They are significant from an applied point of view for coaches and sports psychologists in the search for methods and means for adequate and purposeful work on the regulation of anxiety, which is necessary for success in competitive sports.

Keywords: cognitive anxiety, somatic anxiety, self-confidence, boxing.

Г.8.4. Домусчиева-Роглева, Г. (2011). Влияние на източниците на мотивация върху целевата ориентация за постижения при спортисти. В: *Българско списание по психология*, сборник научни доклади, VI Национален конгрес по психология, 1 - 4, С., 94-99, ISSN 0861 – 7813

В изследването се анализира влиянието на източниците на мотивация върху целевата ориентация при 80 спортисти от различни видове спорт. Използвани са: Въпросник за измерване на източниците на мотивация (Motivation sources inventory), който оценява пет източника на мотивация - свойствена, присъща на дейността мотивация; инструментална, външна мотивация; външна Аз-концепция; вътрешна Аз-концепция; интернализация на целта и Въпросник за измерване на целевата ориентация (TEOSQ), който оценява в спортен контекст дали индивидът дефинира успеха като резултат на майсторство (целева ориентация към задачата) или като превъзходство над другите (целева ориентация към егото). Резултатите показват, че водеща е вътрешната Аз-концепция и целевата ориентация към задачата. Установяват се определени различия между изследваните лица, групирани по пол, спорт и спортен стаж. Преобладаващата част от състезателите, проявяват средни нива на целева ориентация към задачата и към егото. Най-нисък е процентът на спортистите с висока ориентация към егото, а най-многобройни са спортистите със средни нива на ориентация към задачата и към егото. Засилването на външната Аз-концепция е свързано с повишаването на целевата ориентация към егото, която е насочена към външните стандарти и нормативното сравнение, докато нарастването на вътрешната Аз-концепция води до намаляване на егото ориентацията. Целевата ориентация към задачата нараства при засилване на интернализацията на целта, което отговаря на очакванията, тъй като интернализацията се свързва с отдаденост и упоритост при преследването на целта, в която е открит вътрешен смисъл.

Ключови думи: ориентация към задачата, егото ориентация, вътрешна Аз-концепция.

Domuschieva-Rogleva, G. (2011). Influence of sources of motivation on achievement goal orientation in athletes. In: *Bulgarian journal of psychology*, collection of scientific reports, VI National Congress of Psychology, 1 - 4, S., 94 - 99, ISSN 0861 – 7813

The research analyses the influence the sources of motivation on goal orientation with athletes. Eighty athletes with different kinds of sports were administered the Motivation Sources Inventory (MSI) and the five sources of motivation—intrinsic process, instrumental, self-concept external, self-concept internal, and goal internalization; and The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire (TEOSQ) - to assess whether an individual defines success in a sporting context as mastery (task orientated) or outperforming others (ego orientated). Results demonstrate a high proportion of self-concept internal motivation among athletes. Certain

differences are found between the examined persons, grouped by gender, sport and sports experience. The majority of competitors exhibit average levels of goal orientation to the task and to the ego. The percentage of athletes with a high ego orientation is the lowest, and athletes with medium levels of task and ego orientation are the most numerous. An increase in external self-concept is associated with an increase in ego orientation, which is directed toward external standards and normative comparison, whereas an increase in internal self-concept leads to a decrease in ego orientation. Task goal orientation increases when goal internalization is enhanced, which is as expected because internalization is associated with commitment and persistence in pursuing a goal in which internal meaning is found.

Keywords: task, ego orientation, internal self-concept.

Г.8.5. Домусчиева-Роглева, Г., Янчева, Т. (2011). Целева ориентация към постижения и Аз-ефективност при състезатели от различни видове спорт. В: *Българско списание по психология*, сборник научни доклади, VI Национален конгрес по психология, 1-4, С., 2011, ISSN 0861 – 7813; 100-105.

Теорията за целевата ориентация към постижения предлага теоретична рамка за изследване на начина, по който хората интерпретират успеха и способностите си в среда, свързана с постижения. При висока целева ориентация към задачата успехът се определя като резултат от усвояване на умения, самоусъвършенстване и сериозна работа. Диспозиционалната его ориентация се свързва със сравнение на собствените способности със способностите на другите. Аз-ефективността се свързва с увереността на човека в собствената му способност да действа така, че неговите изяви да доведат до желания резултат. Перфекционизмът се дефинира като поставяне на нереалистично високи стандарти, очаквания и критична оценка на изпълнението, опит да се доведе всяко дело до някакъв идеал, до „съвършенство“. Целта на настоящото изследване е да се разкрият особеностите на целевата ориентация, Аз-ефективността и перфекционизма при спортисти, в зависимост от пола, вида спорт и квалификацията. Обект на изследване са 122 спортисти на възраст от 12 до 29 години, с различно ниво на квалификация, занимаващи се с индивидуални и колективни спортове. Целевата ориентация към задачата доминира при всички групи изследвани лица. При елитните състезатели се наблюдават по-високи нива и на двата типа целева ориентация, като ориентацията към егото е значимо по-висока, в сравнение със спортистите с по-ниска квалификация. Наблюдават се взаимовръзки между позитивните аспекти на перфекционизма с целевата ориентация към задачата и на родителската критика, съмненията в действията и притесненията от грешките, както и на

личните стандарти и общия перфекционизъм с целевата ориентация към егото. Сравнението с външните, нормативно зададени стандарти и влиянието на социалното обкръжение, и по-специално на значимите други е обвързано с поставянето на нереалистично високи стандарти, с очаквания и критична оценка на изпълнението. Аз-ефективността, организираността и личните стандарти са значим фактор при формирането на целева ориентация към задачата. Получените данни могат да бъдат ориентир при изграждане на адекватен подход на управление в спортната дейност.

Domuschieva-Rogleva, G., Yancheva, T. (2011). Achievement goal orientation and self-efficacy in athletes from different sports. In: *Bulgarian journal of psychology*, collection of scientific reports, VI National Congress of Psychology, 1-4, S., ISSN 0861 – 7813; 100-105.

The achievement goal theory offers a theoretical frame for research of the way people interpret their success and abilities in environment connected to achievements. With high task orientation success is defined as a result of mastering the skills, self-improvement, and serious work. Dispositional ego orientation is connected to comparing one's own abilities with the abilities of the others. Self-Efficacy is connected to one's confidence in one's own ability to act in a way so that one's manifestations lead to the desired result. Perfectionism is defined as setting unrealistically high standards, expectations and critical performance evaluation, an attempt to bring any deed to some kind of ideal, to "perfection". The aim of the present study is to reveal the particularities of the goal orientation, Self-Efficacy and perfectionism with athletes depending on their gender, kind of sport and qualification. The subjects are 122 athletes, aged from 12 to 29 with different levels of qualification, representatives of individual and collective sports. The task goal orientation dominates in all groups of studied individuals. Elite athletes showed higher levels of both types of goal orientation, with ego orientation being significantly higher, compared to lower-skilled athletes. Interrelationships were observed between the positive aspects of perfectionism with goal-oriented task orientation and parental criticism, doubts about actions and worries about mistakes, as well as personal standards and general perfectionism with goal-oriented ego orientation. Comparison with external, normatively set standards and the influence of the social environment, and in particular of significant others, is tied to the setting of unrealistically high standards, with expectations and critical evaluation of performance. Self-efficacy, organization, and personal standards are significant factors in the formation of a task goal orientation. The obtained data can be a guide in building an adequate management approach in sports activities.

Keywords: goal orientation, motivational climate, pre-competitive anxiety

Г.8.6. Domuschieva-Rogleva G. (2012). Determinants of preferred strategies for coping with stress for athletes with various achievements; In: *Proceeding book XVI International Scientific Congress "Olympic Sports and Sport for All" and VI International Scientific Congress „Sport, Stress, Adaptation”* 17–19 May, 2012, Sport & Science, Extra Issue, 628 – 632, ISSN 1310-3393

The research analyses the influence of the peculiarities of achievement goal orientations, the components of dominant motivation climate in the team and competitive state anxiety, on the choice of preferred strategies for coping with stress in sport. The subject of the research are 582 athletes - 127 from individual sports, 383 from team sports, 72 from single combats; aged- 17 +/- 3,9 years. The following materials have been used in the research: Coping Orientations to Problems Experienced scale - COPE-1, including 14 strategies under three more general factors (cognitive involvement, emotional involvement, cognitive and emotional disinvolvement), Participation Motivation Questionnaire – PMQ, Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire – 2; PMCSQ – 2, Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire – TEOSQ, Competitive State Anxiety Inventory - 2 (CSAI – 2). Some differences have been observed between the two groups of competitors, differentiated according to acquired results, concerning the determinants of preferred strategies for coping with stress and anxiety in sport activities. Establishing motivation climate in the teams, aimed at mastery with a special accent on making an effort and skill perfection, stimulates the use of cognitive engagement coping strategies with both groups of athletes. Cooperative learning and punishment for mistakes in the group of medalists leads to avoiding that type of strategies. Goal orientation to the task and self-confidence could explain preferences for these problem-aimed copings in the second group of competitors. Orientation to emotional engagement coping strategies in the group ranking lower than third, is influenced by the level of cognitive anxiety, which explains the highest variation percent. The perception of domineering in the team and of motivation climate for performance explains the highest percent of variation for the use of cognitive and emotional disengagement coping in the group of medallists.

Key words: goal orientation, motivational climate, pre-competition anxiety

Г.8.6. Домусчиева-Роглева Г. (2012). Детерминанти на предпочитаните стратегии за справяне със стреса при спортисти с различни постижения; В: *Сборник на XVI*

Международен научен конгрес „Олимпийски спорт и спорт за всички“ и VI Международен научен конгрес „Спорт, стрес, адаптация“ 17–19 май 2012 г., Sport & Science, Extra Issue, 628 – 632, ISSN 1310-3393

В изследването се търси влиянието на особеностите на целевата ориентация за постижения, компонентите на доминиращия в отборите мотивационен климат и предсъстезателната тревожност върху предпочитаните стратегии за справяне със стрес. Обект на изследване са 582 спортисти - 127 от индивидуални спортове, 383 от колективни спортове, 72 от единоборства; на средна възраст - 17 +/- 3,9 години; 193 състезатели са медалисти, 389 класирани след трето място. Използвани са: Въпросник за предпочитаните стратегии за справяне със стреса - COPE-1, който включва 14 стратегии, обединени в три по-обща фактора (когнитивно ангажиране, емоционално ангажиране, когнитивно и емоционално дезангажиране); Въпросник за изследване на възприетия мотивационен климат – 2 (Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire – 2; PMCSQ - 2), Въпросник за измерване на целевата ориентация към задачата и към егото в спорта (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire – TEOSQ) и Тест за предсъстезателна тревожност (Competitive State Anxiety Inventory - 2; CSAI - 2). Между двете групи състезатели, диференцирани според постигнатите резултати, се установяват известни различия по отношение на детерминантите на предпочитаните стратегии за справяне със стреса и тревожността, съпътстващи спортната дейност. Формирането в отборите на мотивационен климат, ориентиран към майсторство, в който се акцентира на влагането на усилия и усъвършенстването на уменията, стимулира използването на когнитивно ангажирани стратегии за справяне и в двете групи изследвани лица, докато проявите на съвместно учене и прилагането на наказание за допуснати грешки, в групата на медалистите, води до избягването на този тип стратегии. Целевата ориентация към задачата и самоувереността обясняват предпочитанието към тези проблемно насочени копинги при втората група състезатели. Ориентацията към емоционално ангажирани стратегии за справяне се влияе, в групата на спортистите, класирани след трето място, от равнището на когнитивната тревожност, което обяснява най-висок процент от вариацията. Перцепцията за доминиране в отбора на мотивационен климат към представяне обяснява най-високия процент от вариацията за използването на когнитивно и емоционално дезангажирани копинги в групата на медалистите.

Ключови думи: целева ориентация, мотивационен климат, предсъстезателна тревожност

Г.8.7. Yancheva, M., **Domuschieva-Rogleva, G.** (2012). Strategies for coping with stress for judo competitors; In: *Proceeding book XVI International Scientific Congress "Olympic Sports and Sport for All" and VI International Scientific Congress „Sport, Stress, Adaptation”* 17–19 May, 2012, Sport & Science, Extra Issue, 697 -701, ISSN 1310-3393

The most widely used model for coping with stress in the field of sport psychology is based on the transactional model of stress. Coping with stress is related to cognitive and behavioral efforts to cope with external and internal challenges. The aim of this research is to reveal the peculiarities of preferred strategies for coping with stress for judo competitors, depending on sex and sport result. The object of the research are 25 judo competitors from different sport clubs in Bulgaria, 15 to 18 years old, 13 boys and 12 girls, medalists – 14; 11, ranked after the third place. The athletes in the research are the members of the national team of junior men and women, girls and boys. We used: Coping Orientations to Problems Experienced Scale – COPE – 1 (Carver, et al, 1989), adapted for Bulgarian conditions (Georgiev et al., 2003). The test evaluates various ways of coping with stress, used by people. It includes 53 items, organized in 14 subscales and three generalized secondary factors: cognitive engagement, emotional engagement, cognitive and emotional disengagement. The most preferred strategies for coping with stress and anxiety in sport activities with all groups of participants in the research are problem focused strategies – active coping, positive reinterpretation and growth, planning and seeking social support for instrumental reasons. The least used coping strategies with all groups of participants in the research are strategies connected with a passive approach to the stressor – denial and turning to religion, behavioral disengagement, alcohol-drug disengagement, which also confirms the results from other research studies. The precise definition of coping styles used by athletes in different sport situations, allows sport psychologists to choose the most appropriate intervention for each individual in order to optimize their coping with stress.

Keywords: cognitive engagement, emotional engagement, cognitive and emotional disengagement.

Янчева, М., Домусчиева-Роглева, Г. (2012). Стратегии за справяне със стреса при състезатели по джудо; В: *Сборник на XVI Международен научен конгрес „Олимпийски спорт и спорт за всички“ и VI Международен научен конгрес „Спорт, стрес, адаптация”* 17–19 май 2012 г., Sport & Science, Extra Issue, 697 -701, ISSN 1310-3393

Най-широко използваният модел за справяне със стреса в областта на спортната психология се основава на транзакционния модел за стреса. Справянето със стреса се

отнася до когнитивните и поведенчески усилия за справяне с вътрешни или външни предизвикателства. Целта на настоящото изследване е да се разкрият особеностите на предпочитаните стратегии за справяне при състезатели по джудо, в зависимост от пола и спортния резултат. Обект на изследване са 25 състезатели по джудо от различни спортни клубове в България, на възраст от 15 до 18 години; 13 момчета, 12 – момичета, медалисти - 14, класирани след трето място - 11. В изследването е използван: Въпросник за предпочитаните стратегии за справяне със стреса - COPE-1, който включва 14 стратегии, обединени в три по-обща фактора (когнитивно ангажиране, емоционално ангажиране, когнитивно и емоционално дезангажиране). Най-предпочитаните стратегии за справяне със стреса и тревожността, съпътстващи спортната дейност при всички групи изследвани лица са проблемно фокусираните стратегии – активно справяне, позитивно преосмисляне и развитие, планиране и търсене на инструментална подкрепа. Най-малко използваните копинги при всички изследвани групи са стратегии свързани с пасивно поведение към стресора – отричане и обръщане към религията, поведенческа дезангажираност, употреба на алкохол и наркотици, което потвърждава данните и от други изследвания.

Точното определяне на стиловете за справяне, прилагани от състезателите в различни спортни ситуации, дава възможност на спортните психолози да използват подходящи за отделните индивиди интервенции, които да оптимизират справянето със стреса.

Ключови думи: когнитивна ангажираност, емоционална ангажираност, когнитивна и емоционална неангажираност

Г. 8.8. Михайлов, М., Домусчиева-Роглева, Г. (2012). Мотивация при алпинисти и катерачи. В: *Личност, мотивация, спорт*. Т. 17, С., 90-100. ISBN: 978-954-718-344-5

Научният интерес в областта на скалното и спортното катерене се увеличи рязко през последните 10 години. Това е свързано с факта, че катеренето е увлекателна дейност с приключенски характер. Целта на настоящото изследване е да се определят факторите на вътрешната и външната мотивация при катерачи и алпинисти. Използвана е българската версия на Скалата за спортна мотивация (SMS; Pelletier et al., 1995). Обект на изследване са 39 катерачи и алпинисти (7 жени и 32 мъже) с широк диапазон на постижения (redpoint от 5 до 8с+ Fr./sport). Сравнени са мотивационните характеристики на катерачите мъже и жени, на практикуващите различен вид катерене, както и на катерачите с

различни спортен стаж, квалификация и възраст. Най-високи са стойностите на вътрешната мотивация за изпитване на стимулация. Следват вътрешната мотивация за постижение, външната мотивация за неосъзнато обективизиране (избягване на чувството за вина и тревожността), вътрешната мотивация за познание, външна мотивация за осъзнато отъждествяване, външната мотивация чрез социума и амотивацията. Лицата под 30 годишна възраст са с по-високи стойности на външна мотивация за осъзнато отъждествяване ($p < 0.05$). Налице е и статистически значима корелация между показателя външна мотивация за осъзнато отъждествяване и спортното постижение ($r = - 0.4$, $p < 0.05$). Интересен е фактът, че алпинистите, които са изкачвали осемхилядници и са публични личности са с по-високи стойности на външната мотивация. Спортната мотивация на катерачите и алпинистите е предимно вътрешна. Най-силна е вътрешната мотивация за изпитване на стимулация. Възрастта и постижението намаляват влиянието на външна мотивация за осъзнато отъждествяване.

Ключови думи: вътрешна и външна мотивация

Mihailov, M., **Domuschieva-Rogleva, G.** (2012). Motivation in alpinists and climbers. In: *Personality, motivation, sport*. T. 17, S., 90-100. ISBN: 978-954-718-344-5

Scientific interest in the field of rock and sport climbing has increased dramatically in the last 10 years. This is due to the fact that climbing is an exciting activity with an adventurous nature. The aim of the present study was to determine the factors of intrinsic and extrinsic motivation in climbers and alpinists. The Bulgarian version of the Sports Motivation Scale (SMS; Pelletier et al., 1995) was used. The object of research are 39 climbers and alpinists (7 women and 32 men) with a wide range of climbing ability (redpoint from 5 to 8c+ Fr./sport). The motivational characteristics of male and female climbers, climbers who specialized in different climbing disciplines, as well as climbers with different sports experience, qualification and age were compared. Values of intrinsic motivation for experiencing stimulation are highest followed by the intrinsic motivation to accomplish, the introjected regulation (avoiding guilt and anxiety), the intrinsic motivation to know, identified regulation, external regulation and amotivation. Statistically significant differences were found for identified regulation between the participants under 30 and over 30 years of age. Participants under 30 years of age had higher values of identified regulation ($p < 0.05$). There was also a significant correlation between the identified regulation indicator and sport performance ($r = - 0.4$, $p < 0.05$). It is interesting to note that mountaineers who have climbed eight-thousanders and are public figures had higher values of extrinsic motivation. The sports motivation of climbers and alpinists is predominantly

internal. Intrinsic motivation to experience stimulation is the highest.. Age and climbing ability reduce the influence of identified regulation.

Keywords: intrinsic and extrinsic motivation

Г.8.9. Домусчиева-Роглева Г. (2013). Взаимовръзки между типологичните особености и концентрацията на вниманието при състезатели по спортна стрелба. В: сб. *Научни трудове, Русенски университет „Ангел Кънчев“*, том 52, Русе, ISSN 1311-3321, 88-93

Целта на настоящото изследване е да разкрие особеностите на типологичните особености на спортистите в зависимост от техния пол и спортни резултати. Изследването е проведено сред 25 състезатели по спортна стрелба от различни клубове в България, 18 мъже и 7 жени; 13 медалисти, и 12 класирани след третото място. Използвахме: въпросника за личността на Айзенк (EPQ) и методът на Платонов „Преплетени линии“ за изследване на концентрацията на внимание. Изследваните лица се характеризират с изразена екстраверсия, с умерено изразени стойности на невротизъм, клонящи към емоционална стабилност, със средни стойности на коефициента на концентрация на вниманието. Мъжете проявяват по-висока концентрация в състезателния процес в сравнение с жените. Аналогична тенденция се установява при медалистите, в сравнение с класираните след трето място. Изявената екстраверсия се отразява негативно на концентрацията на вниманието. Изучаването и анализирането на взаимовръзките между типологичните характеристики и концентрацията на вниманието са в основата на решаването на редица практически проблеми в областта на спортната стрелба.

Ключови думи: екстраверсия, невротизъм, концентрация на вниманието, спортисти по спортна стрелба

Domuschieva-Rogleva G. (2013). Interrelationships between typological features and concentration of attention in sports shooting competitors. *Scientific works, University of Ruse "Angel Kanchev"*, volume 52, Ruse, 2013, ISSN 1311-3321, 88-93

The aim of the present study is to reveal the particulars of the typological features of athletes depending on their gender and sports results. The study was held among 25 sports shooting athletes from different clubs in Bulgaria, 18 men and 7 women; 13 medalists, and 12 ranked after the third place. We used: The Eysenck Personality Questionnaire (EPQ) and Platonov's methods "Interlacing strands" for studying the concentration of attention. The

persons studied are characterized by pronounced extroversion, with moderately expressed values of neuroticism, tending to emotional stability, with average values of the coefficient of concentration of attention. Men show higher concentration in the competitive process compared to women. A similar trend is found among the medal winners compared to those ranked after third place. An obvious extroversion negatively affects the concentration of attention. Studying and analyzing the interrelations of typological features and concentration of attention are the basis for the solution of a number of practical problems in the field of sports shooting sports.

Keywords: extraversion, neuroticism, concentration of attention, sports shooting athletes.

Г.8.10. Домусчиева-Роглева Г., Янчева, М., Варнева, М. (2013). Взаимовръзки между проявите на Аз-ефективност и предсъстезателна тревожност при състезатели по самбо. В: *Личност, мотивация, спорт*. Т. 18, С., ISBN: 978-954-718-371-1. 57-66

Целта на настоящото изследване е да се разкрият взаимовръзките и взаимозависимостите между Аз-ефективността и предсъстезателната тревожност при състезатели по самбо, в зависимост от пола и представянето им в състезание. Обект на изследване са 61 състезатели по самбо, на възраст от 15 до 20 години, като 42 от тях са младежи, 19 – девойки. Спортистите медалисти са 35, класираните след трето място – 26. Използвани са: Тест за изследване на предсъстезателна тревожност (Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2); (Martens, Vealey, Burton, 1990) и Методика за изследване на Аз-ефективността в спорта. Равнището на Аз-ефективност е по-високо при всички групи изследвани лица, в сравнение със себепрепятстването. Спортистите, за които Аз-ефективността е водеща, са упорити и са склонни да опитват нови, предизвикателни и стимулиращи задачи, да дадат най-доброто от себе си, както по време на тренировка, така и по време на състезание. Значителна част от изследваните състезатели (66, 67%) оценяват проявите на когнитивна и соматична тревожност като влошаващи представянето. Възприятието за Аз-ефективност води до снижаване на интензивността на когнитивната тревожност, а себепрепятстването е стимулира проявите на когнитивна и соматична тревожност. Получените данни могат да бъдат ориентир при изграждане на адекватен подход на регулация и саморегулация в спортната дейност.

Ключови думи: когнитивна и соматична тревожност, себепрепятстване

Domuschieva-Rogleva G., Yancheva, M., Varneva, M. (2013). Relationships between manifestations of self-efficacy and pre-competition anxiety in sambo competitors. In: Personality, motivation, sport. T. 18, S., ISBN: 978-954-718-371-1. 57-66

The purpose of the present study is to reveal the interrelationships and interdependencies between self-efficacy and pre-competition anxiety in sambo competitors, depending on their gender and competition performance. The object of research are 61 sambo competitors, aged from 15 to 20 years, 42 of them are young men, 19 are girls. There are 35 medalist athletes, 26 ranked after third place. Used: Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2); (Martens, Vealey, Burton, 1990) and Self-efficacy in Sports. The level of self-efficacy was higher in all groups subjects, compared to self-hindering. Athletes for whom self-efficacy is leading are persistent and tend to try new, challenging and stimulating tasks, to give their best, both during training and race time. A significant part of the athletes studied (66, 67%) evaluated the manifestations of cognitive and somatic anxiety as worsening the performance. The perception of self-efficacy leads to a decrease in the intensity of cognitive anxiety, and self-hindering stimulates the manifestations of cognitive and somatic anxiety. The obtained data can be a guide for building an adequate approach to regulation and self-regulation in sports activities.

Keywords: cognitive and somatic anxiety, self-hindering

Г.8.11. Домусчиева-Роглева, Г. (2013). Влияние на типологичните особености върху проявите на предсъстезателна тревожност при състезатели по спортна стрелба. В: *Психологията - традиции и перспективи*, ЮЗУ „Неофит Рилски“, 132-137, ISSN 1314-9792 (print)

Настоящото изследване е насочено към установяването на степента на проява на типологичните особености на личността и компонентите на предсъстезателната тревожност на участници в републиканско първенство по спортна стрелба, обособени по пол и класиране. Обект на изследване са 35 състезатели по спортна стрелба от различни клубове в България, 23 мъже и 12 жени; 18 медалисти и 17, класирани след трето място. Използвани са: Тест на Х. Айзенк (EPQ) и въпросник за изследване на предсъстезателна тревожност (Competitive State Anxiety Inventory - 2; Martens, Vealey, Burton, 1990), който оценява нивата на когнитивна тревожност, соматична тревожност и самоувереност. Резултатите от сравнителния анализ показват, че съществува статистически значима разлика между средните стойности на типологичните характеристики – невротизъм и психотизъм при изследваните лица, диференцирани по пол и спортен резултат. Установи се,

че спортистите с висок невротизъм демонстрират по-висока когнитивна и соматична тревожност, и по-ниска самоувереност. Високото ниво на невротизъм води до намаляване на самоувереността при изследваните състезатели по спортна стрелба ($\beta = -0,628^{**}$). За по-задълбочено изучаване на връзките и взаимозависимостите между компонентите на предсъстезателната тревожност и типологичните особености са необходими по-мощни изследвания, с по-голям брой изследвани лица и от различни възрастови групи.

Ключови думи: екстраверсия, невротизъм, когнитивна и соматична тревожност

Domuschieva-Rogleva, G. (2013). Influence of typological features on the manifestations of pre-competition anxiety in sports shooting competitors . In: *Psychology - traditions and perspectives*, "Neofit Rilski" YZU, 2013, 132-137, ISSN 1314-9792 (print)

Guided by the multidimensional anxiety theory (Martens, Vealey, & Burton, 1990), the present study examined the relationship between the particulars of the typological features of and the pre-competitive state of anxiety in shooting athletes. The study was held among 35 sports shooting athletes from different clubs in Bulgaria, 23 men and 12 women; 18 medalists, and 17 ranked after the third place. We used: The Eysenck Personality Questionnaire (EPQ) and the Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2; Martens et al., 1990), which assesses levels of cognitive anxiety, somatic anxiety and self-confidence. The results of the comparative analysis show that there is a statistically significant difference between the average values of the typological characteristics - neuroticism and psychoticism in the examined persons, differentiated by gender and sports result. Athletes with high neuroticism were found to demonstrate higher cognitive and somatic anxiety, and lower self-confidence. A high level of neuroticism leads to a decrease in self-confidence in the studied sports shooters ($\beta = -0.628^{**}$). For a more in-depth study of the relationships and interdependencies between the components of pre-competition anxiety and typological features, larger-scale studies with a larger number of subjects and from different age groups are needed.

Keywords: extraversion, neuroticism, cognitive and somatic anxiety

Г.8.12. Домусчиева-Роглева, Г. (2013). Взаимовръзки между мотивационното самоопределение и перфекционизма при спортисти. В: *Психологията - традиции и перспективи*, ЮЗУ „Неофит Рилски“, 2013, 149-154, ISSN 1314-9792 (print)

Теорията за самоопределението е теоретична рамка на това изследване, чиято цел е проучване на мотивационните тенденции в спорта и проявите на перфекционизъм при

спортисти. Обект на изследване са 65 спортисти на възраст от 15 до 29 години. От тях: 17 от индивидуални спортове, 27 от единоборства и 21 от колективни спортове; 26 жени и 39 мъже; медалисти - 31 спортисти, класирани след 3 място - 34 спортисти. Използвали сме българските версии на Спортно мотивационната скала (SMS; Pelletier et al., 1995) и Скалата за мултидименсионалния перфекционизъм (Frost-MPS; Frost, Marten, Lahart, & Rosenblate; 1990). Установени са специфични различия между групите изследвани лица, обособени по пол, вид спорт и класиране по отношение на мотивационното самоопределение и перфекционизма. При изследваните лица водеща е вътрешната мотивация като елемент на мотивационно самоопределение. Водещи са аспектите на адаптивния перфекционизъм – лични стандарти и организираност. Най-изразени са взимозависимостите между перфекционизма и външната мотивация чрез социума, която е свързана с външните стимули и награди. Амотивацията, отказът от занимания със спорт нараства при високи нива на: родителска критика, притеснения от грешки, съмнения в действията и общ перфекционизъм. Получените резултати хвърлят допълнителна светлина върху мотивацията на спортистите и формирането на адекватна мотивационна среда, която да стимулира и поддържа заниманията със спорт, свързани с цялостното психическо и физическо благополучие.

Ключови думи: вътрешна и външна мотивация, перфекционизъм

Domuschieva-Rogleva, G. (2013). Relationships between motivational self-determination and perfectionism in athletes. In: *Psychology - traditions and perspectives*, "Neofit Rilski" YSU, 2013, 149-154, ISSN 1314-9792 (print)

The theoretical framework of this study includes the Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 1985, 2000; Ryan & Deci, 2000). The aim of this research is to examine the sport motivation and the particularities of perfectionism with athletes depending on gender, type of sport and results. The subjects are 65 athletes, aged 15 to 29; 26 women, 39 men; 17 from individual sports, 21 from team sports, 27 from single combat sports; 31 medalists, and 34 ranked after the third place. We have used the Bulgarian versions of the Sport Motivation Scale (SMS; Pelletier et al., 1995) and Multidimensional Perfectionism Scales (Frost-MPS, Frost, et al., 1990). Specific differences were found between the groups of individuals studied, separated by gender, type of sport and ranking in terms of motivational self-determination and perfectionism. A predominance of internal motivation as an element of motivational self-determina-

tion was found in the studied persons. The leading aspects of adaptive perfectionism are personal standards and organization. The most pronounced are the interdependencies between perfectionism and external motivation through society, which is related to external incentives and rewards. Amotivation, refusal to participate in sports increases with high levels of: parental criticism, worries about mistakes, doubts about actions and general perfectionism. The obtained results shed additional light on the motivation of athletes and the formation of an adequate motivational environment to stimulate and support sports activities related to overall mental and physical well-being.

Keywords: internal and external motivation, perfectionism

Г.8.13. Домусчиева-Роглева, Г., Янчева, М. (2014). Перфекционизъм и прояви на предсъстезателна тревожност при състезатели по самбо. В: сб. *Научни трудове, Русенски университет „Ангел Кънчев“*, том 53, Русе, ISSN 1311-3321, 48-52.

Целта на настоящото изследване е да се проучат връзките между перфекционизма и предсъстезателната тревожност при състезатели по самбо. За постигане на оптимален успех от изследването използвахме български версии на: Multidimensional Perfectionism Scales (Frost-MPS) и Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2). Обект на изследване са 65 състезатели по самбо, на възраст от 16 до 20 години. От тях 44 са мъже младша възраст, 21 са жени младша възраст. Резултатите от изследването установиха, че при изследваните лица като цяло се наблюдават по-високи показатели за субскалите организация и лични стандарти, които се разглеждат като елементи на адаптивния перфекционизъм. Медалистите демонстрираха по-ниски нива на когнитивна, соматична тревожност и по-висока самоувереност в сравнение с завършилите на трето място. Тези резултати потвърждават общоприетото схващане, че спортистите с по-добро представяне демонстрират по-ниски нива на тревожност. Резултатите от регресионния анализ показват, че личните стандарти са важен предиктор за самочувствието. Знанията за компонентите и проявите на перфекционизма и предсъстезателната тревожност имат значителна практическа стойност за адекватно управление на поведението по време на състезателна дейност.

Ключови думи: когнитивна и соматична тревожност, лични стандарти

Domuschieva-Rogleva, G., Yancheva, M. (2014). Perfectionism and manifestations of pre-competition anxiety in sambo competitors. In: *Scientific works, University of Ruse "Angel Kanchev"*, volume 53, Ruse, ISSN 1311-3321, 48-52.

The aim of the current investigation is to study relationships between perfectionism and precompetitive anxiety with sambo athletes. For achieving optimal success from the research we used Bulgarian versions of: Multidimensional Perfectionism Scales (Frost-MPS) and Competitive State Anxiety Inventory -2 (CSAI-2). The subjects of the are 65 sambo athletes, aged from 16 to 20; 44 of them are junior men, 21 - junior women.

The results of the study found that in the studied persons, in general, higher indicators were observed for the subscales of organization and personal standards, which are considered as elements of adaptive perfectionism. Medalists demonstrated lower levels of cognitive, somatic anxiety, and higher self-confidence compared to third-place finishers. These results confirm the commonly held notion that athletes with better performance demonstrate lower levels of anxiety. Hierarchical regression analysis indicated that personal standards was a significant predictor of self-confidence. Knowledge about the components and manifestations of perfectionism and pre-competition anxiety has significant practical value for the adequate management of behavior during competitive activity.

Key words: cognitive and somatic anxiety, personal standards

Г.8.14. Домусчиева-Роглева, Г., Янчева, М. (2014). Особенности на целевата ориентация и възприетия мотивационен климат при състезатели по самбо В: сб. Научни трудове, Русенски университет „Ангел Кънчев“, том 53, Русе, ISSN 1311-3321, 62-67.

Възприетият мотивационен климат се определя от влиянието на социалната среда и дадената ситуация: нивото на състезанието и неговата субективна значимост за спортиста; изискванията и очакванията на треньора, администрацията на клуба и значимите други като семейство, приятели, зрители; типът обратна храна за спортиста; стилът на обучение. Проучването анализира взаимовръзките между възприетия мотивационен климат и целевата ориентация към постижения. Обект на изследване е група от 65 състезатели по самбо; на възраст от 16 до 20 години; 39 състезатели са медалисти, 26 са заели четвърто място в състезанието и по-надолу. Използван е Въпросник за възприетия мотивационен климат в спорта - 2 (PMCSQ-2) и Въпросник за целевата ориентация в спорта (TEOSQ). Изследваните спортисти са с по-силна изразеност на ориентацията към задачата, в сравнение с егo ориентацията. Възприетият мотивационен климат, ориентиран към майсторство преобладава в сравнение с възприетия мотивационен климат, ориентиран към представяне. Значими зависимости се разкриват между егo ориентацията и възприетия мотивационен климат, ориентиран към представяне ($r = 0.43$;

$p < 0.01$), а така също между ориентацията към задачата и възприетия мотивационен климат, ориентиран към майсторство ($r = 0.51$; $p < 0.01$). Тези резултати са важни за треньорите и психологическото среда, която се опитват да създават в спорта. Ако се цели поощряване на ориентацията към задачата е необходимо да се осигурява мотивационна подкрепа, която да се възприема от състезателите като свързана със задачата. Специално внимание е необходимо да се обръща на ego ориентацията, особено при състезателите с висока възприета компетентност, при които мотивационните процеси и резултати могат да бъдат негативни

Ключови думи: майсторство, представяне, ориентация към задачата, ego ориентация

Domuschieva-Rogleva, G., Yancheva, M. (2014). Characteristics of goal orientation and perceived motivational climate in sambo competitors. In: *Scientific works, University of Ruse "Angel Kanchev"*, volume 53, Ruse, ISSN 1311-3321, 62-67

The perceived motivational climate is determined by the influence of the social environment and the given situation: level of the competition and its subjective importance for the athlete; the requirements and expectation of the trainer, the administration of the club, and others of importance like family, friends, spectators, type of back feed for the athlete; style of instruction. The research analyses the relations between the perceived motivational climate and the achievement goal orientation. The subject of the research is a group of 65 sambo athletes; aged from 16 to 20; 39 athletes are medalists, 26 have taken the fourth place in competition and lower. The research uses a Perceived Motivational Climate in sport Questionnaire 2 (PMCSQ–2) and Task and ego Orientation in Sport Questionnaire (TEOSQ). The studied athletes have a stronger expression of the task goal orientation, compared to the ego orientation. Perceived mastery-oriented motivational climate predominates compared to perceived performance-oriented motivational climate. Significant relationships were found between ego orientation and perceived performance-oriented motivational climate ($r = 0.43$; $p < 0.01$), and also between task orientation and perceived mastery-oriented motivational climate ($r = 0.51$; $p < 0.01$).

These results are important for coaches and the psychological environment they try to create in sports. If the goal is to encourage orientation to the task, it is necessary to provide motivational support that is perceived by the competitors as being related to the task. Special attention needs to be paid to ego orientation, especially in athletes with high perceived competence, where motivational processes and outcomes may be negative.

Key words: mastery, performance motivational climate, task, ego orientation

Г.8.15. Домусчиева-Роглева, Г. (2015). Влияние на възприетия стрес и личностната тревожност върху нивата на предсъстезателна тревожност при състезатели по борба. *Сборник научни доклади – Седми национален конгрес по психология*, ISBN: 978-954-91472-9-2, 1490-1500.

Мултидименсионалната теория за тревожността е в основата на изследването на взаимоотношенията между нивото на възприет стрес и предсъстезателната тревожност при състезатели по борба, които са включени в националните отбори на България по борба - класически и свободен стил. Обект на изследване са 54 състезатели от националните отбори по свободна борба (от тях 13 жени и 20 мъже) и класическа борба (21 мъже), на възраст от 16 до 34 години. Средната възраст на изследваните лица е 22,6 години; класирани от първо до трето място – 19 състезатели, 35 спортисти - класирани от четвърто място нататък. Използвани са: Въпросник за възприет стрес (PS-1), Тест на Спилбъргър за изследване на личностната тревожност и Въпросник за предсъстезателната тревожност (CSAI-2).

Като водещ компонент се очертава самоувереността, което отговаря на очакванията, тъй като изследваните лица са елитни състезатели от националните отбори на България. Най-висока самоувереност се наблюдава в групата на състезателите, класирани от първо до трето място. При изследваните лица като цяло в първото изследване нивата на когнитивна и соматична тревожност са по-ниски в сравнение с второто изследване, но различията не са статистически значими. По отношение на самоувереността се наблюдава обратната тенденция – с приближаване на времето за провеждане на състезанието се понижава нивото на самоувереност. Освен интензивността на компонентите на предсъстезателната тревожност беше проучена и посоката на когнитивната и соматичната тревожност. По-голямата част от изследваните елитни състезатели оценяват когнитивните и соматичните прояви на тревожността като влошаващи постижението. Високите нива на възприет стрес и личностна тревожност се свързват с понижаване на самоувереността и при двете тестираня. Високата личностна тревожност корелира значимо с високи нива на когнитивна тревожност при първото изследване и високи нива на соматична тревожност при второто тестиране.

Установи се, че личностната тревожност води до понижаване на самоувереността и при двете изследвания.

Получените резултати подкрепят частично хипотезата за влиянието на личностната тревожност върху проявите на предсъстезателна тревожност. Установяването на нивата на личностна тревожност и възприет стрес през последния месец преди значимо състезание и взаимовръзките им с предсъстезателната тревожност дават възможност на треньорите и спортистите да приложат по-ефективни методи на тренировка за по-успешно представяне на състезание и постигане на максимален резултат.

Ключови думи: когнитивна, соматична тревожност, личностна, ситуативна тревожност

Domuschieva-Rogleva, G. (2014). Influence of perceived stress and personal anxiety on levels of pre-competitive anxiety in wrestling athletes. *Proceedings of Scientific Reports - Seventh National Congress of Psychology*, 2014, ISBN: 978-954-91472-9-2, 1490-1500.

Guided by the Multidimensional anxiety theory the present study examined the relationship between the level of perceived stress and the pre-competitive state of anxiety in wrestling athletes. They are the Bulgarian national team of Free style and Greco-Roman style wrestling competitors. All participants completed the Questionnaire for perceived stress (PS-1), the Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2), and Spielberger's Anxiety Inventory (STAI-Y-1) used in assessing the level of trait anxiety.

Self-confidence emerges as the leading component, which meets expectations, since the persons examined are elite competitors from the national teams of Bulgaria. The highest self-confidence is observed in the group of athletes ranked from first to third place. Among the subjects as a whole in the first study, the levels of cognitive and somatic anxiety were lower compared to the second study, but the differences were not statistically significant. Regarding self-confidence, the opposite trend is observed - as the time of the competition approaches, the level of self-confidence decreases. The majority of elite athletes studied rated the cognitive and somatic manifestations of anxiety as impairing performance.

High levels of perceived stress and personal anxiety are associated with lower self-confidence. High personality anxiety correlated significantly with high levels of cognitive anxiety at the first test and high levels of somatic anxiety at the second test. Personality anxiety was found to lower self-confidence in both studies.

The obtained results partially support the hypothesis of the influence of personality anxiety on the manifestations of pre-competition anxiety. Establishing levels of personal anxiety and perceived stress in the last month before a significant competition and their

interrelationships with pre-competition anxiety enable coaches and athletes to implement more effective training methods for more successful competition performance and maximum performance.

Keywords: cognitive, somatic anxiety, trait, state anxiety

Г.8.16. Домусчиева-Роглева, Г., Мутафова-Заберска, Ю., Янчева, М. (2014). Вътрешна и външна мотивация при спортисти. *Сборник научни доклади – Седми национален конгрес по психология*, ISBN: 978-954-91472-9-2

Теоретичната рамка на това изследване включва теорията за самоопределението (Deci & Ryan, 1985, 2000; Ryan & Deci, 2000). Целта е да се проучат зависимостите между мотивацията за спорт (вътрешна мотивация, външна мотивация, амотивация) и спортните резултати. Използвана е българската версия на Спортно-мотивационната скала (SMS; Pelletier et al., 1995). Обект на изследване са 54 елитни спортисти, включени в националните отбори на България по борба. Изследваните елитни състезатели се характеризират с високи нива на различните типове вътрешна мотивация. Установява се, че вътрешната мотивация е по-силна в сравнение с външната. Водещият мотивационен фактор е вътрешната мотивация към изпитване на стимулация. Наред с това сравнително силно проявена е недетерминираната външна мотивация на неосъзнато обективизиране, която включва мотивите, свързани с желанието да се избяга от чувството на вина или да се минимизира тревожността, изживявани под влияние на въздействието на средата. Потвърди се установеното в други проучвания, че жените се характеризират с по-висока вътрешна и самодетерминирани форми на външна мотивация, в сравнение с мъжете в различни области, включително и в спорта. Наблюдават се определени различия в прояви на мотивационното самоопределение, в зависимост от факторите пол, спортен резултат и принадлежност към определен отбор. Същевременно е важно да се подчертае, че значимите състезания от висок ранг могат да имат нежелан ефект върху самодетерминирани типове мотивация и че е необходимо съобразяване с половите различия в областта на спорта.

Ключови думи: вътрешна, външна мотивация, амотивация

Domuschieva-Rogleva, G., Mutafova-Zaberska, Yu., Yancheva, M. (2014). Intrinsic and extrinsic motivation in athletes. *Proceedings of the Seventh National Congress of Psychology*, ISBN: 978-954-91472-9-2

The theoretical framework of this study includes the Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 1985, 2000; Ryan & Deci, 2000). The aim is to examine the relations between the sport motivation (intrinsic motivation, extrinsic motivation and amotivation) and the sport results. All participants completed the Bulgarian versions of the Sport Motivation Scale (SMS; Pelletier et al., 1995). We have tested Bulgarian 54 elite athletes from national teams. The elite athletes studied are characterized by high levels of intrinsic motivation. The leading motivational factor is intrinsic motivation to experience stimulation. Along with this, the non-deterministic external motivation of unconscious objectification is relatively strongly manifested, which includes the motives related to the desire to escape from the feeling of guilt or to minimize the anxiety experienced under the influence of the impact of the environment. It confirmed what was found in other studies that women are characterized by higher internal and self-determined forms of external motivation, compared to men in various fields, including sports. There are certain differences in manifestations of motivational self-determination, depending on the factors of gender, sports result and belonging to a certain team. At the same time, it is important to emphasize that meaningful high-ranking competitions can have an undesirable effect on self-determined types of motivation and consideration of gender differences in the field of sport is necessary.

Keywords: Intrinsic and extrinsic motivation, amotivation

Г.8.17. Domuschieva-Rogleva, G., Yancheva, M., Varneva, M. (2014). Self-motivation, self-efficacy and self-control with sambo athletes. In: *Proceeding book 9th FIEP European Congress and 7th International Scientific Congress "Sport, Stress, Adaptation"* „Sport, Stress, Adaptation” 9–12 October, 2014, 236-242, ISSN 2367 – 458X.

The aim of this research is to reveal the particularities of the Self-Control, Self-Efficacy and Self-Motivation with sambo athletes, depending on their gender and qualification. Object of the study were 54 competitors from various sports sambo clubs in Bulgaria, aged 16 to 20 years, 31 of them are junior men, 23 - junior women. We have used the Bulgarian versions of the Sport Motivation Scale (SMS; Pelletier et al., 1995), the Rosenbaum scale SCS for measuring the level of Self-control skills and Methods to research Self-efficacy in sport (Iancheva, Misheva-Aleksova, 2006), which include two subscales – Self-efficacy and Self-hindering.

The results from the research add to the picture of the personality determinants of sport motivation and of their regulatory role for the behavior and the adaptation to the requirements of sports activity. The tested sambo athletes show high level of self-control and self-efficacy and lower level of self-hindering in many cases, which determines their success in sports. The

participants surveyed in the present study scored higher on self-determined types of motivation than non self-determined types of motivation. There is an interdependence between the researched personality parameters and the different types of sport motivation. The results from this study show that self-determined forms of motivations (intrinsic motivation to experience stimulation and intrinsic motivation to accomplish) were positively associated with self-control and self-efficacy while amotivation was associated with self-hindering. Self-control has the biggest impact on the levels of intrinsic motivation for achievement and improvement; Self-efficacy - on the levels of intrinsic motivation to experience stimulation and Self-hindering - on the levels of amotivation in athletes studied.

The results obtained confirm the hypothesis that self-control and self-efficacy are a significant factor when forming the self-determined forms of motivations of the sambo athletes. The results may be used as a fundament for creating different training programs which will form certain skills, necessary for a more active and efficient coping, as well as for a higher self-determined motivation in sport activity.

Keywords: Intrinsic and extrinsic motivation, self-hindering

Домусчиева-Роглева, Г., Янчева, М., Варнева, М. (2014 г.). Мотивация, Аз-ефективност и самоконтрол при състезатели по самбо. В: *Сборник с доклади 9-ти Европейски конгрес на FIEP и 7-ми Международен научен конгрес „Спорт, стрес, адаптация“* 9–12 октомври 2014 г., 236-242, ISSN 2367 – 458X.

Целта на изследването е да се разкрият особеностите на самоконтрола, Аз-ефективността и мотивацията при самбистите в зависимост от техния пол и квалификация. Обект на изследването са 54 състезатели от различни клубове по спортно самбо в България на възраст от 16 до 20 години, от които 31 мъже и 23 жени. Използвахме българските версии на Скалата за спортна мотивация (SMS; Pelletier et al., 1995), Скалата на Розенбаум SCS за измерване нивото на уменията за самоконтрол и Методика за изследване на Аз-ефективността в спорта (Янчева, Мишева-Алексова), които включват две подскали – Аз-ефективност и себепрепятстване.

Резултатите от изследването допълват картината на личностните детерминанти на спортната мотивация и на тяхната регулаторна роля за поведението и адаптирането към изискванията на спортната дейност. Тестваните самбисти показват високо ниво на самоконтрол и самоефективност и по-ниско ниво на самовъзпрепятстване в много случаи, което определя успеха им в спорта. Участниците в настоящото проучване, са постигнали

по-висок резултат за самоопределящи се типове мотивация, отколкото за несамоопределящи се типове мотивация. Съществува взаимозависимост между изследваните параметри на личността и различните видове спортна мотивация. Резултатите от това проучване показват, че самоопределените форми на мотивация (за изпитване на стимулация и за постижение) са положително свързани със самоконтрола и самоефективността, докато амотивацията е свързана със самовъзпрепятстване. Самоконтролът има най-голямо влияние върху нивата на вътрешна мотивация за постижения и подобрения; самоефективността - върху нивата на вътрешна мотивация за сетивна стимулация и самовъзпрепятстване - върху нивата на амотивация при изследваните спортисти. Получените резултати потвърждават хипотезата, че самоконтролът и самоефективността са значим фактор при формирането на самодетерминирани форми на мотивация на самбистите. Резултатите могат да бъдат използвани като основа за създаване на различни тренировъчни програми, които да формират определени умения, необходими за по-активно и ефективно справяне, както и за по-висока самоопределяща се мотивация в спортната дейност

Ключови думи: вътрешна и външна мотивация, себепрепятстване

Г.8.18. Yancheva, M., Domuschieva-Rogleva, G. (2014). Interdependence of the level of perceived stress and pre-competitive anxiety with sambo athletes. In: *Proceeding book 9th FIEP European Congress and 7th International Scientific Congress "Sport, Stress, Adaptation"* „Sport, Stress, Adaptation” 9–12 October, 2014, 756-762, ISSN 2367 – 458X

Guided by the multidimensional anxiety theory (Martens, Vealey, & Burton, 1990), the present study examined the relationship between the level of perceived stress and the pre-competitive state of anxiety in sambo athletes ($N=77$; 35-female, 42-male) depending of gender and sports results. They are athletes from various sports clubs in Bulgaria, aged 16 to 20 years. We used: the Questionnaire for perceived stress (PS-1) (Cohen, Kamarck, Mermelstein, 1983) and the CTAI-2D - combined questionnaire, including the Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2; Martens et al., 1990), which assesses levels of cognitive anxiety, somatic anxiety and self-confidence and the direction of anxiety scale (Jones et al., 1994). The results showed that one third of sambo athletes have a high level and 20% have a low level of perceived stress in the past month. Women and athletes ranked after third place are more sensitive to stress, they have higher values than men and medalists from 1st to 3rd place. The levels of cognitive and somatic anxiety are higher for women than for men, where the level of confidence is higher. Prevalence estimates for the direction of the impact of cognitive and somatic anxiety in a series

of tests are that they have a debilitating effect on performance. Perceived stress has the biggest impact on the levels of cognitive anxiety and somatic anxiety in athletes studied.

Keywords: cognitive, somatic anxiety, self-confidence

Янчева, М., **Домусчиева-Роглева, Г.** (2014). Взаимозависимост между нивото на възприет стрес и предсъстезателната тревожност при състезатели по самбо. В: *Сборник с доклади 9-ти Европейски конгрес на FIEP и 7-ми Международен научен конгрес „Спорт, стрес, адаптация“* 9–12 октомври 2014 г., 756-762, ISSN 2367 – 458X

В рамките на теорията за мултидименсионалната тревожност (Martens, Vealey, & Burton, 1990), настоящото проучване изследва връзката между нивото на възприетия стрес и предсъстезателната тревожност при 77 състезатели по самбо (35 - жени, 42 – мъже, на възраст от 16 до 20 години) в зависимост от пола и спортните резултати. Те са състезатели от различни спортни клубове в България. Използвани са: Въпросник за възприет стрес (PS-1) (Cohen, Kamarck, Mermelstein, 1983) и CTAI-2D - комбиниран въпросник, включително Competitive State Anxiety Inventory-2 (CSAI-2), (Martens et al., 1990), който оценява нивата на когнитивна тревожност, соматична тревожност и самоувереност и посоката на скалата на тревожност (Jones et al., 1994). Резултатите показват, че една трета от състезателите по самбо имат високо ниво, а 20% имат ниско ниво на възприет стрес през последния месец. Жените и спортистите, класирани след трето място, са по-чувствителни към стрес, имат по-високи стойности от мъжете и медалистите. Нивата на когнитивна и соматична тревожност са по-високи при жените, отколкото при мъжете, където нивото на самоувереност е по-високо. Оценките за посоката на въздействието на когнитивната и соматична тревожност в поредица от тестове показват, че те имат влошаващ ефект върху представянето. Възприетият стрес има най-голямо влияние върху нивата на когнитивна и соматична тревожност при изследваните спортисти.

Ключови думи: когнитивна, соматична тревожност, самоувереност

Г.8. 19. Domuschieva-Rogleva, G.D. (2015). Personal determinants of self-efficacy with participant in highly risky activity. Спорт и Бизнес; Научни чьснопис, Број 1. Универзитет „УНИОН – Никола Тесла“, Београд, 145-148, ISBN: 978-86-6385-009-5.

Self-efficacy is connected to one's confidence in one's own ability to act in a way so that one's manifestations lead to the desired result. The aim of the present study is to reveal the

particulars of the typological features, self-efficacy and self-control in highly risky activity in extreme climatic and social environment. During the XXIII Bulgarian Antarctic expedition on the Livingston isles, 17 participants completed: The Eysenck Personality Questionnaire (EPQ); the Rosenbaum scale (SCS) for measuring the level of self-control and Methods to research self-efficacy in sport. The research done is the first of the kind among participants in Bulgarian Antarctic expedition. On the base of the obtained results it could be summed up that the participants in the expedition are characterized as emotional stable. They are characterized with calmness, steadiness of the nerve processes excitement and suppression. The individuals included in the research are also described as having low level of psychoticism which suggests adequateness of emotional reactions, low level of conflictness, pro-social behavior. The participants in the expedition are characterized with high level of self-control, which plays an important role in self-regulation in critical situation of different origin. The high levels of self-control stimulate the self-efficacy. The demonstrations of self-hindering increase where there is high level of neuroticism. The limitations of the present study are connected with the relatively small number of researched individuals, but this is the number of the people who took part in the expedition. The research adds to the understanding of the factors propelling human behavior, which are the base for participation in hard and challenging missions in extreme environment in different parts of the world

Keywords: extraversion, neuroticism, self-control.

Домусчиева-Роглева, Г. Д. (2015). Личностни детерминанти на Аз-ефективността при участие във високорискова дейност. В: *Спорт и Бизнес; Научни списания*, Брой 1. Университет „УНИОН – Никола Тесла“, Белград, 145-148, ISBN: 978-86-6385-009-5.

Аз-ефективността е свързана с увереността на човек в способността си да действа така, че неговите прояви да доведат до желания резултат. Целта на настоящото изследване е да разкрие особеностите на типологичните особености, Аз-ефективността и самоконтрола при високорискова дейност в екстремни климатични и социални условия. По време на XXIII Българска антарктическа експедиция на островите Ливингстън 17 участници попълниха: Личностния въпросник на Айзенк (EPQ); Скалата на Розенбаум (SCS) за измерване на нивото на самоконтрол и Скала за изследване на Аз-ефективността в спорта.

Изследването е първо по рода си сред участниците в българска антарктическа експедиция. Въз основа на получените резултати може да се обобщи, че участниците в

експедицията се характеризират като емоционално стабилни, спокойни, уравновесени, с ниско ниво на психотизъм, което предполага адекватност на емоционалните реакции, ниско ниво на конфликтност, просоциално поведение. Наред с това изследваните лица се характеризират с високо ниво на самоконтрол, което играе важна роля в саморегулацията в критични ситуации от различен произход. Високите нива на самоконтрол стимулират Аз-ефективността. Демонстрациите на себепрепятстване се увеличават там, където има високо ниво на невротизъм. Ограниченията на настоящото изследване са свързани с относително малкия брой изследвани лица, но това е броят на хората, участвали в експедицията. Проучването допринася за разбирането на факторите, задвижващи човешкото поведение, които са основание за включване в трудни и предизвикателни мисии в екстремни условия в различни части на света.

Ключови думи: екстраверсия, невротизъм, самоконтрол.

Г.8.20. Domuschieva-Rogleva G.D. (2015). Determinant of sport motivation with wrestling athletes, In: *Research in kinesiology*; vol. 43; 1/2015; 94-98, ISSN 1857-7679

The theoretical framework of this study includes the Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 1985, 2008; Ryan & Deci, 2000). The aim is to reveal the particularities of the self-control, self-efficacy and self-motivation with wrestling athletes, depending on their gender and sport results. Object of the research are 54 wrestling athletes from Bulgarian national teams of Free style and Greco-Roman style, 16 to 34 - years old, 41 men and 13 women, medalists – 19; 35, ranked after the third place. We have used the Bulgarian versions of the Sport Motivation Scale (SMS; Pelletier et al., 1995), the Rosenbaum scale SCS for measuring the level of Self-control skills and Methods to research Self-efficacy in sport (Iancheva, Misheva-Aleksova, 2006). The results showed that the participants in the present study scored higher on self-determined types of intrinsic motivation than non self-determined types of motivation. The motivation of female athletes was more strongly characterized by intrinsic motivation. Self-control has the biggest impact on the levels of intrinsic motivation to know and intrinsic motivation to accomplish; and self-hindering influences negatively on the levels of intrinsic motivation to accomplish in athletes studied.

Keywords: intrinsic and extrinsic motivation, self-efficacy, self-control, wrestling athletes.

Домусчиева-Роглева Г. Д. (2015). Детерминанти на спортната мотивация при спортисти по борба, В: *Research in kinesiology*; т. 43; 1 94-98, ISSN 1857-7679

Теоретичната рамка на настоящото изследване е теорията за самоопределението (Deci & Ryan, 1985, 2008; Ryan & Deci, 2000). Целта е насочена към разкриване на особеностите на самоконтрола, Аз-ефективността и мотивацията при състезатели по борба, в зависимост от пола и спортния резултат. Обект на изследване са 54 състезатели от националните отбори по борба класически и свободен стил, на възраст от 16 до 34 години; 41 мъже и 13 жени; 19 – медалисти, 35 – класирани след трето място. Изследваните лица попълват българските версии на Спортно-мотивационната скала (SMS; Pelletier et al., 1995), Скалата на Розенбаум за измерване нивото на самоконтрол (SCS) и Метод за измерване на Аз-ефективността в спорта (Янчева, Мишева-Алексова, 2006). Резултатите показват, че при участниците в настоящето изследване водещи са самодетерминирани типове вътрешна мотивация. Вътрешната мотивация при жените спортистки е по-силно изразена в сравнение с групата на мъжете. Самоконтролът влияе най-силно върху нивата на вътрешната мотивация за познание и вътрешната мотивация за постижение; а себепрепятстването влияе негативно върху вътрешната мотивация за постижение при изследваните спортисти.

Ключови думи: вътрешна и външна мотивация, самоконтрол, Аз-ефективност.

Г.8.21. Domuschieva-Rogleva, G. D. (2016). Sensation seeking and motivation for the participation in an antarctic expedition, In: *Research in kinesiology*; Vol. 44, No. 2/2016, 201-205, ISSN 1857-7679.

The aim of the present study is to reveal the sensation seeking, motivation and well-being in highly risky, prolonged activity in extreme climatic and social environment. During the XXIII Bulgarian Antarctic expedition on the Livingston isles, 17 participants completed the Bulgarian versions of: Zuckerman's Sensation Seeking Scale (Zuckerman, 1979); Motivation sources inventory (J. Barbuto, R. Scholl, 1998); and WHO-5, Well-being Index. Our results show the leading subscale of the Sensation Seeking Scale are those of functional impulsiveness, followed by sensation seeking, and dysfunctional impulsiveness is characterized with the lowest values. The internal self-concept-based motivation is the leading motivational source. Instrumental motivation is the most weakly pronounced. The well-being in the end of the expedition is a statistically significant higher than the beginning of the expedition. The results from the regression analysis show that the high levels of intrinsic motivation influence positively well-being in the end of expedition.

Keywords: source of motivation, well-being, risk-taking activity

Домусчиева-Роглева, Г. Д. (2016). Търсене на усещания и мотивация за участие в антарктическа експедиция, В: *Research in kinesiology*; т. 44, бр. 2, 201-205, ISSN 1857-7679.

Целта на настоящото изследване е да се проучат търсенето на усещания, мотивацията и нивото на субективно благополучие при високо рискова, продължителна дейност в екстремни климатични и социални условия. По време на XXIII-та българска антарктическа експедиция на остров Ливингстън 17 участници попълват българските версии на Въпросник за източниците на мотивация (J. Barbuto, R. Scholl, 1998); Скала за търсене на усещания (Zuckerman, 1979) и Индекс за благополучие (WHO-5). Резултатите показват, че от субскалите на Скалата за търсене на усещания водеща е функционалната импулсивност, следвана от търсенията на усещания, а най-ниски резултати се установяват за дисфункционалната импулсивност. Източникът на мотивация, свързан с вътрешната Аз-концепция е водещ, а инструменталната мотивация е най-слабо изявена. Усещането за психично благополучие в края на експедицията е статистически значимо по-високо в сравнение с началото на експедицията. Резултатите от регресионния анализ показват, че силната вътрешна мотивация влияе позитивно на субективното благополучие в края на експедицията.

Ключови думи: източници на мотивация, психично благополучие, високо рискова дейност

Г.8.22. Domuschieva-Rogleva G.D., Iancheva, T., Shopov A. (2017). Dynamics of anxiety and perceived stress by the participants in the XXV Antarctic expedition. In: *Journal of Applied Sports Sciences* Vol. 2, ISSN: 2534-9597 (print); eISSN: 2535-0145 (online), pp. 31-41.

The XXV Bulgarian Antarctic expedition on the Livingston isles, which included scientists and alpinists, began in November 2016. The participants' activities are highly dependent on the extreme conditions they are in. The aim of the present research is to study dynamics of anxiety and perceived stress and to find a relation with the participants' preferred strategies for coping with stress in highly risky activities in an extreme climatic and social environment. Subject of the study were 21 participants in the XXV Bulgarian Antarctic expedition, mean age 27 and 70. We have used Bulgarian adaptation of: Spielberger's Anxiety Inventory (STAI); Questionnaire for perceived stress (PS-1) (Cohen, Kamarck, Mermelstein, 1983) and Coping Orientations to Problems Experienced scale – COPE 1. The first two tests were applied before the departure for Antarctica and before the return to Bulgaria.

The level of perceived stress in the beginning of the expedition is significantly higher compared to the results obtained in the end of the expedition. Similar results were observed in terms of situational anxiety, which refers to the dynamic mental states. The cognitive engagement coping strategies are the main ones, whereas cognitive and emotional disengagement strategies are the least used. The results from the regression analysis show that the high levels of perceived stress has the biggest impact on the levels of anxiety in participants studied. The present study adds to the understanding the role of anxiety and perceived stress in difficult and challenging missions in extreme conditions in highly risky activities.

Key words: coping strategies, risk-taking activity, cognitive engagement coping strategies

Домусчиева-Роглева Г. Д., Янчева, Т., Шопов А. (2017). Динамика на тревожността и възприетия стрес при участниците в XXV антарктическа експедиция. В: Journal of Applied Sports Sciences Vol. 2, ISSN: 2534-9597 (печат); eISSN: 2535-0145 (онлайн), стр. 31-41.

През ноември 2016 г. започна XXV Българска антарктическа експедиция на остров Ливингстън, включваща учени и алпинисти. Дейностите на участниците са силно зависими от екстремните условия, в които се намират. Целта на настоящото изследване е да се изследва динамиката на тревожността и възприетия стрес и да се намери връзка с предпочитаните от участниците стратегии за справяне със стреса при високо рискови дейности в екстремна климатична и социална среда. Обект на изследване са 21 участници в XXV Българска антарктическа експедиция на средна възраст 27 и 70 години. Използвана е българска адаптация на: Въпросник за тревожността на Спилбъргър (STAI); Въпросник за възприетия стрес (PS-1) и Скала за стратегии за справяне със стреса – COPE - 1. Първите два теста бяха приложени преди заминаването за Антарктида и преди завръщането в България.

Нивото на възприет стрес в началото на експедицията е значително по-високо в сравнение с резултатите, получени в края на експедицията. Подобни резултати се наблюдават и по отношение на ситуативната тревожност, която се отнася до динамичните психични състояния. Когнитивно ангажираните стратегии за справяне са водещи, докато когнитивно и емоционално дезангажираните копинги са най-рядко прилагани. Резултатите от регресионния анализ показват, че високите нива на възприет стрес оказват най-голямо влияние върху нивата на тревожност при изследваните участници. Настоящото

изследване допълва разбирането за ролята на тревожността и възприетия стрес при трудни и предизвикателни мисии, при екстремни условия и високорискови дейности.

Ключови думи: стратегии за справяне, поемане на риск, когнитивно ангажирани стратегии за справяне

Г.8.23. Ignatova, M., **Domuschieva-Rogleva G.**, Milanova, S. (2017). Motives of students for participation in sport activities. In: *Research in kinesiology*; Vol. 45, No. 1, 82-84, ISSN 1857-7679.

This study analyzed the leading motives for sport activities and manifestations of anxiety in students from the University of National and World Economy (UNWE) participating in aerobic classes. The object of the study were 109 women, mean age 20.1 +/- 1.24 In the study are used: Questionnaire for examination of the motives for sports activities (Participation Motivation Questionnaire - PMQ, Gill, Gross, & Huddleston, 1983) including seven factors and questionnaire of Spielbargar's research about anxiety (Spielberger's anxiety Inventory - STAI).

The leading motives for sports activities are: fitness orientation and affiliation - the need for belonging, friendship, satisfaction with interpersonal interactions and the desire to feel important among others. The results support the hypothesis of the influence of disposition determinant as personal anxiety over the dominance of different motives for sports activities, in particular - with aerobics. The high level of personal anxiety negatively affects the motives for occupation with sports, related to the experience of emotions and challenges, orientation achievements. The study and disclosure of the impact of personal anxiety on the motives for sports activities is the basis for resolving a number of practical problems in the field of sport activities and optimizing the results in the sports practice.

Keywords: fitness orientation, affiliation, trait anxiety

Игнатова, М., **Домусчиева-Роглева Г.**, Миланова, С. (2017). Мотиви за занимания със спортни дейности при студенти. В: *Research in kinesiology*; Vol. 45, № 1, 82-84, ISSN 1857-7679.

Настоящото изследване анализира водещите мотиви за спортни занимания и проявите на тревожност при студенти от Университета за национално и световно стопанство (УНСС), участващи в заниманията по аеробика. Обект на изследването са 109 жени на средна възраст 20.1 +/- 1.2. В изследването са използвани: Въпросник за изследване на мотивите занимания със спорт (Participation Motivation Questionnaire - PMQ, Gill, Gross, & Huddleston, 1983) включващ седем фактора и Въпросник за изследването на Spielbargar

за тревожността (Spielberger's anxiety Inventory - STAI). Водещите мотиви за спортни занимания са: фитнес ориентация и афилиация – потребност от принадлежност, приятелство, удовлетворение от междуличностните взаимодействия и желанието да се чувстваш значим сред другите. Резултатите подкрепят хипотезата за влиянието на диспозиционна детерминанта като личностната тревожност върху доминирането на различни мотиви за спортни занимания, в частност – с аеробика. Високото ниво на личностна тревожност се отразява негативно на мотивите за занимание със спорт, свързани с преживяване на емоции и предизвикателства, постижения и статус. Изследването и разкриването на влиянието на личностната тревожност върху мотивите за занимания със спортна дейност е основа за решаване на редица практически проблеми в областта на спортната дейност и оптимизиране на резултатите в спортната практика.

Ключови думи: фитнес ориентация, афилиация, личностна тревожност

Г.8. 24. Домусчиева-Роглева, Г. (2017). Проверка на валидността на Въпросник за физическата самооценка (Physical Self-description Questionnaire – PSDQ-S) в български условия. В: *Сборник научни доклади от VIII национален конгрес по психология; София, 3.XI - 5.XI.2017 г.*, 365 – 373, ISBN: 978-954-91472, ISBN: 978-619-90965-1-2

Целта на настоящото изследване е да се провери валидността в български условия и да се изведат норми на кратката версия на Въпросника за физическа самооценка (PSDQ-S) (Marsh, Martin, & Jackson, 2010). Оригиналният тест включва широк набор от скали, които оценяват Аз-перцепцията чрез девет специфични и два общи компонента: обща физическа самооценка и обща самооценка. В адаптацията за български условия се обособиха осем специфични и двата общи фактора. Въпросникът демонстрира висока вътрешна съгласуваност. Чрез факторен анализ са обособени десет фактора (оригиналната версия съдържа 11 фактора). Въпросникът демонстрира висока вътрешна консистентност и надеждност. Потвърди се конвергентната валидност на теста при съпоставяне на резултатите с данните, получени с Теста за обща самооценка на Розенберг. Установени са значими различия по някои от основните компоненти на скалата при групите изследвани лица, диференцирани пол и вид спорт. Изведени са диференцирани норми по пол и вид спорт. Получените резултати са близки до факторната структура на въпросника, установена при оригиналното изследване и дават възможност за по-детайлно изследване на физическата самооценка. Скалата е надежден и нужен психологически инструмент за психодиагностика в различни сфери на психологията, а не само в областта на спорта.

Ключови думи: обща физическа самооценка, обща самооценка, Аз-концепция.

Domuschieva-Rogleva, G. (2017). Assessment of validity of the Physical Self-description Questionnaire (PSDQ-S) for the Bulgarian conditions. In: *Proceedings of the VIII National Congress of Psychology*; Sofia, 3.XI - 5.XI.2017, 365 – 373, ISBN: 978-954-91472, ISBN: 978-619-90965-1-2

The aim of this study is to be approbated for the Bulgarian conditions of the short version of the Physical Self-description Questionnaire – PSDQ-S (Marsh, Martin, Jackson, 2010). The original test involves a wide range of scales that assess self-perception by nine specific and two General components: global physical self-esteem and global self-esteem. In this adaptation there is a set of eight specific and two general factors. The questionnaire demonstrates high internal coherence. Ten factors were identified through factor analysis (the original version contained 11 factors). The questionnaire demonstrated high internal consistency and reliability. The convergent validity of the test was confirmed when comparing the results with the data obtained with the Rosenberg General Self-Esteem Test. Significant differences were found in some of the main components of the scale in the groups of persons studied, differentiated by gender and type of sport. Differentiated norms by gender and type of sport are derived. The obtained results are close to the factor structure of the questionnaire established at the original study and allow for a more detailed study of physical self-esteem. The scale is a reliable and necessary psychological tool for psychodiagnosis in various fields of psychology, not only in the field of sports.

Keywords: global physical self-esteem, global self-esteem, self-concept

Г.8.25. Iancheva, T., Domuschieva-Rogleva G.D., Kuleva M. (2018). Sensation seeking and stress coping strategies of participants in military missions in Afghanistan and antarctic expeditions, *Journal of Applied Sports Sciences* Vol. 1, ISSN: 2534-9597 (print); eISSN: 2535-0145 (online), pp.53-63

The activities performed by people who go on military missions or on Antarctic expeditions to Livingston Island often arise various questions and interpretations. On the one hand, they suppose a tendency toward risky acts; on the other hand, they require discipline and balance in one's behavior. The aim of our study was to examine the peculiarities of the need of security and the need of sensation seeking as basic personal variables of participants in military missions in Afghanistan and Bulgarian Antarctic expeditions and to examine their relation to the coping strategies applied. The research was done among 141 individuals (107 participants

in Bulgarian military contingent which took part in an international NATO mission in Afghanistan in 2017 and 34 participants in two Bulgarian Antarctic expedition on Livingston Island in 2014/2015 and 2016/2017. All the individuals researched were divided into groups according to their age, gender and rank. We used: Security need scale (Velichkov, et al., 1998), Coping Orientations to Problems Experienced Scale – COPE – 1 (Carver, et al., 1989), adapted for Bulgarian conditions (Georgiev et al., 2003) and Sensation Seeking Scale, adapted by Velichkov and Radoslavova (2005). The researched participants in military missions and the explorers from Antarctic expeditions showed significant differences along the indexes between the two groups. The participants in military mission have lower values along all scales of the need of sensation seeking in comparison with the established norms for the Bulgarian sample and higher values of the need of security. The results of the participants in the Antarctic expeditions are particularly interesting. Regardless of their pronounced inclination to adventurous experiences and risky behavior, to hasty and impulsive actions, when subjected to tension, uncertainty and stress they revert to cognitive engaged coping strategies, which suppose active coping, planning, mobilization and a sense of control over the situation. The established regularities are a valuable reference point both for the selection of the participants in military missions and expeditions and for the insurance of their safety.

Keywords: need of security, sensation seeking, military missions, coping strategies

Янчева, Т., Домусчиева-Роглева, Г., Кулева, М. (2018). Търсене на усещания и стратегии за справяне със стреса на участниците във военни мисии в Афганистан и антарктически експедиции. *Journal of Applied Sports Sciences*, том 1, 1, ISSN: 2534-9597 (print); eISSN: 2535-0145 (online), pp.53-63

Дейностите, извършвани от хора, които отиват на военни мисии или на антарктически експедиции на остров Ливингстън, често предизвикват различни въпроси и тълкувания. От една страна, те предполагат склонност към рисковани действия, а от друга - изискват дисциплина и баланс в поведението на човека. Целта на нашето изследване беше да се проучат особеностите на потребността от сигурност и потребността от търсене на усещания като основни личностни променливи на участниците във военните мисии в Афганистан и българските антарктически експедиции и да се изследва връзката им с прилаганите стратегии за справяне. Изследването е проведено сред 141 лица (107 участници в българския военен контингент, участвал в международна мисия на НАТО в Афганистан през 2017 г., и 34 участници в две български антарктически експедиции на остров Ливингстън през 2014/2015 и 2016/2017 г. Всички изследвани лица бяха разделени

на групи в зависимост от възрастта, пола и ранга им. Използвахме: Тест за оценка на потребността от сигурност (Величков и кол., 1998); Скала за стратегии за справяне със стреса - COPE - 1 (Carver, et al., 1989), адаптирана за български условия (Георгиев и кол., 2003) и Скала за търсене на усещания, адаптирани от Величков и Радославова (2005). Изследваните участници във военни мисии и изследователите от антарктическите експедиции показват значителни разлики по индексите между двете групи. Участниците във военни мисии имат по-ниски стойности по всички скали на потребността от търсене на усещания в сравнение с установените норми за българската извадка и по-високи стойности на потребността от сигурност. Особено интересни са резултатите на участниците в антарктическите експедиции. Независимо от изразената им склонност към авантюристични преживявания и рисково поведение, към прибързани и импулсивни действия, когато са подложени на напрежение, несигурност и стрес, те предпочитат когнитивно ангажирани стратегии за справяне със стреса, които предполагат активно справяне, планиране, мобилизация и чувство за контрол над ситуацията. Установените закономерности са ценна отправна точка както за подбора на участниците във военни мисии и експедиции, така и за осигуряването на тяхната безопасност.

Ключови думи: потребност от сигурност, търсене на усещания, военни мисии, стратегии за справяне със стреса

Г.8.26. Домусчиева-Роглева, Г. (2018). Взаимовръзки между физическата самооценка и субективното благополучие при студенти. В: *Личност, мотивация, спорт*. Т. 22, С., ISBN 978-954-718-521-0, 27-35.

Целта на настоящото изследване е да се разкрие динамиката в проявите на физическата самооценка и субективното благополучие при студенти. Обект на изследване са 160 студенти – 82 жени и 78 мъже; средна възраст – 20,55 +/- 2,4 г. Изследванията са реализирани двукратно по време на часовете по спорт. Участниците попълват кратката версия на Въпросник за физическата самооценка (PSDQ-S) и Индекс за благополучие (WHO-5). И при двете изследвания на физическата самооценка най-високи стойности се наблюдават по отношение на скалите обща физическа самооценка и външен вид. Резултатите от сравнителния анализ показват, че жените в сравнение с мъжете демонстрират статистически значимо по-високи резултати и при двете изследвания по отношение на: здравето и външния вид; и на гъвкавостта при първото изследване. Мъжете демонстри-

рат статистически значимо по-високо равнище на сила при второто изследване. Сравнителният анализ на изследваните показатели показва, че при второто изследване резултатите по променливите здраве и координация са статистически значимо по-високи в сравнение с първото изследване.

Ключови думи: обща физическа самооценка, обща самооценка, Аз-концепция

Domuschieva-Rogleva, G. (2018). Relationships between physical self-esteem and well-being with students. In: *Personality, motivation, sport*. Т. 22, С., ISBN 978-954-718-521-0, 27-35.

The aim of this study is to reveal the dynamics in the manifestations of physical self-esteem and subjective well-being in students. Subject of study are 160 students (82 women and 78 men, aged 20,55 +/- 2,4 on average). The studies have been conducted two times during sport classes. The participants fill in the short version of PSDQ-S and WHO-5. Both measures of the Physical self-esteem show that the main components are global physical self-esteem and appearance. The comparative analysis shows significant differences between women and men regarding health, appearance and flexibility in the beginning of the study. Women score significantly higher results in health and appearance in both of the conducted studies; and in flexibility in the second one. Men demonstrate statistically higher level regarding strength in the second study. A significant improvement is examined at the end of the study in health and coordination indicators.

Keywords: global physical self-esteem, global self-esteem, self-concept.

Г.8.27. Домусчиева-Роглева, Г., Янчева, М., Георгиев, Г. (2019). Възприет мотивационен климат и удовлетвореност от спортната дейност при състезатели по джудо. В: *Личност. Мотивация. Спорт*. Т. 23. НСА Прес, София: 2019, с.28-43. ISBN: 978-954-718-576-0.

Целта на настоящото изследване е да се разкрият проявите на мотивационния климат и удовлетвореността от спортната дейност при състезатели по джудо в зависимост от пола, възрастта, спортния стаж и представянето им в състезание, както и да се проследят взаимовръзките и взаимозависимостите между тях. Обект на изследване са 68 състезатели по джудо, 49 мъже, 19 жени; на възраст от 10 до 40 години, средна възраст 20,7 г. Използвани са Въпросник за изследване на възприетия мотивационен климат-2 (PMCSQ - 2) и Въпросник за изследване на удовлетвореността на спортиста (ASQ).

Водещият мотивационен климат при изследваните лица като цяло е възприетият мотивационен климат, ориентиран към майсторство. Мотивационният климат, ориентиран към представяне и по трите скали е с по-високи нива в групата на мъжете, спрямо тези на жените. Тези резултати се потвърждават и в други изследвания (Duda, 1989, 1995; Domuschieva-Rogleva & Yancheva, 2013).

По отношение на удовлетвореността от заниманията със джудо, водещ фактор при изследваните лица като цяло е тренировката и инструкциите. Сравнителният анализ показва наличието на статистически значими разлики по отношение на индивидуалното и отборното представяне при състезателите, разделени по възраст, като стойностите и по двата фактора са по-високи при лицата от 10 до 18 години.

Наблюдават се положителни корелационни връзки между субскалите, които формират обобщения фактор майсторство (ролева значимост, усилия/усъвършенстване, съвместно учене) и компонентите на удовлетвореността (тренировка и инструкции, отборно представяне, лично отношение на треньора към спортиста). Разкриват се значими отрицателни корелационни връзки между субскалите, които формират мотивационния климат, ориентиран към представяне (несправедливо признание, наказание за допуснати грешки, съперничество) и компонентите на удовлетвореността (тренировка и инструкции, отборно представяне, лично отношение на треньора към спортиста). Получените резултати са ценен ориентир както по отношение на насочеността към максимални спортни постижения, така и към цялостната удовлетвореност от заниманията.

Ключови думи: тренировки и инструкции, индивидуално и отборно представяне, лично отношение

Domuschieva-Rogleva, G., Yancheva, M., Georgiev, G. (2019). Perceived motivational climate and satisfaction of the sports activity in judo competitors. In: *Personality. Motivation. Sports*. T. 23. NSA Press, Sofia: 2019, pp. 28-43. ISBN: 978-954-718-576-0.

The aim of this study is to reveal the manifestations of motivational climate and satisfaction of sports activities in judo athletes according to sex, age, sport experience and their performance in competition, and to trace the interconnections and interdependencies between them. The object of the study are 68 athletes in judo, 49 men, 19 women; aged 10 to 40 years, with mean age 20,7 years. The used questionnaires are: Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire-2 (PMCSQ - 2) and Athlete Satisfaction Questionnaire (ASQ).

The leading motivational climate among the respondents in general is the perceived mastery-oriented motivational climate. Performance-oriented motivational climate on all three scales has higher levels in the group of men compared to those of women. These results are confirmed in other studies (Duda, 1989, 1995; Domuschieva-Rogleva & Yancheva, 2013).

In terms of satisfaction with judo practice, the leading factor was training and instruction. The comparative analysis shows the presence of statistically significant differences in terms of individual and team performance among the competitors, divided by age, with the values for both factors being higher among the 10 to 18 - year-olds.

Positive correlations were observed between the subscales that form the general mastery factor (role significance, effort/improvement, cooperative learning) and the components of satisfaction (training and instructions, team performance, personal treatment with the athlete). Significant negative correlations are revealed between the subscales that form the performance-oriented motivational climate (unfair recognition, punishment for mistakes, rivalry) and the components of satisfaction (training and instruction, team performance, personal treatment). The obtained results are a valuable guide both in terms of the focus on maximum sports achievements and overall satisfaction with the activities.

Keywords: training and instructions, team performance, individual performance, and personal treatment

Г.8.28. Савчева, Е., Домусчиева-Роглева, Г. (2019). Мотивационни аспекти на заниманията със спорт при фехтовачи. В: *Личност. Мотивация. Спорт. Т. 23*, 65-74. НСА Прес, София, ISBN: 978- 954-718-576-0.

Настоящото изследване има за цел да установи възприетият мотивационен климат, целевата ориентация и водещите мотиви за занимание със спорт и техните взаимовръзки при юноши-фехтовачи на възраст между 11 и 18 г. (13 момичета и 16 момчета), със спортен стаж от 1 до 10 г., представители на четири спортни клуба по фехтовка. Приложени бяха: Въпросник за изследване на мотивите за занимание със спорт (PMQ) (Gill et al., 1983), Въпросник за изследване на възприетия мотивационен климат – 2 (PMCSQ – 2) (Newton, et al., 2000), Въпросник за ориентацията към задачата и към себе си в спорта (TEOSQ) (Duda & Nicholls, 1992). Сравнителният анализ показва, че няма статистически значими различия според пола и класирането по отношение на изследваните променливи, но се установи различие (критерий на Kruskal-Wallis) според спортния стаж на изследваните лица по показателя „ролева значимост“ ($\chi^2 (2)=8.902, p\leq 0.05$). В групата

на изследваните лица като цяло преобладава възприетият мотивационен климат, ориентиран към майсторство ($M = 4.17$; $SD = 0.47$). Той е с по-високи стойности от тези на мотивационния климат, ориентиран към представянето ($M = 2.06$; $SD = 0.56$). Приложеният регресионен анализ показва, че мотивационният климат, ориентиран към майсторство, влияе положително върху целевата ориентация към задачата ($\beta=0.680$; $t=4.355$; $p=0.001$), а вътрешногруповото съперничество оказва негативно влияние върху този тип целева ориентация ($\beta= -0.419$; $t=2.681$; $p=0.0398$). Резултатите от това проучване предоставят ценна информация за мотивационните аспекти на състезатели по фехтовка в периода на юношеството.

Ключови думи: възприет мотивационен климат, фехтовка, целева ориентация, вътрешна мотивация, мотиви за занимание със спорт, юноши.

Savcheva, E., **Domuschieva-Rogleva, G.** (2019). Motivational Aspects in Fencing Sport, *In: Person. Motivation. Sport, Vol. 23, 65-74*, NSA Press, Sofia, ISBN: 978- 954-718-576-0.

The aim of the study is to establish the motivational climate, goal orientation and leading motives to engage in sport in 11- to 18-year-old (13 girls and 16 boys) with fencing experience from 1 to 10 years, representatives of four fencing clubs. Psychological tests adapted to Bulgarian conditions were applied: Participation Motivation Questionnaire (PMQ) (Gill et al., 1983); Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire-2 (PMCSQ-2) (Newton, et al., 2000) and Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire – (TEOSQ) (Duda & Nicholls, 1992). The comparative analysis showed that there were no statistically significant differences along the factors gender and ranking, but a difference was found (Kruskal-Wallis test) according to the studied athletes' sports experience along the factor the *significance of the role* ($\chi^2 (2)=8.902$, $p\leq 0.05$). The perceived mastery-oriented motivational climate prevailed in the study group as a whole ($M = 4.17$; $SD = 0.47$). It had higher values than the performance-oriented motivational climate ($M = 2.06$; $SD = 0.56$). The applied regression analysis showed that mastery-oriented motivational climate had a positive effect on goal orientation towards the task ($\beta=0.680$; $t=4.355$; $p=0.000$), and intra-team rivalry had a negative influence on the same type of goal orientation ($\beta= -0.419$; $t=2.681$; $p=0.0398$) of the athletes. The results of this study provide valuable information about the motivational aspects of fencing activities during adolescence.

Key words: perceived motivational climate, fencing sport, motivational orientations.

Г.8.29. Домусчиева-Роглева, Г., Савчева, Е. (2021). Стрес и психично благополучие при университетски преподаватели по време на пандемията от COVID-19. В: *Българско списание по психология*, бр. 3 (4), стр. 62-71, ISSN 0861-7813

Усилията за намаляване на разпространението на вируса COVID-19 предизвикаха мащабно затваряне на училища, колежи, университети и други образователни институции в много страни. Целта на това изследване е да се установи влиянието и взаимовръзките между психологическите аспекти на възприетия стрес, посттравматичните стресови симптоми и психичното благополучие при университетски преподаватели от различни сфери с дистанционно преподаване по време на COVID-19. Проучването беше проведено онлайн в края на май 2020 г. Обект на изследване са 107 университетски преподаватели на възраст между 25–70 години, разпределени в групи според техния пол, възраст, професионален опит и академична длъжност. Разкриха се статистически значими различия в зависимост от пола, възрастта и професионалния опит. Жените изпитват по-силен стрес, имат по-ниски нива на психично благополучие и проявяват повече посттравматични стресови симптоми в сравнение с мъжете по време на периода на изолация. Установи се статистически значимо увеличение на нивата на възприетия стрес с възрастта. Нито един от изследваните параметри не показва статистически значими разлики в групите, диференцирани според заеманата академична длъжност. Преживяването на посттравматичните стресови симптоми се увеличава, когато се наблюдава увеличение на възприетия стрес. Тези резултати могат да се разглеждат като отправна точка за бъдещи проучвания, за изследване въздействието на личностните и ситуативните фактори върху психичното благополучие на университетски преподаватели.

Ключови думи: възприет стрес, посттравматични стресови симптоми, психично благополучие

Domuschieva-Pogleva, G., Savcheva, E. (2021). Stress and well-being among university lecturers during the COVID-19 pandemic. In: *Bulgarian Journal of Psychology*, no. 3 (4), pp. 62-71, ISSN 0861-7813

Efforts to reduce the spread of the COVID-19 virus has prompted the widespread closing of schools, colleges, universities, and other educational institutions in many countries. The aim of this study is to establish the influence and interrelations between the psychological aspects of perceived stress, post-traumatic stress symptoms and well-being among university lecturers in different field of education with distance teaching during COVID-19. This online study was undertaken at the end of May 2020. Participants were 107 university lecturers in the

field of education, between the ages of 25–70 years, divided into groups according to their gender, age, professional working experience, and academic positions. The research methods included: The Perceived Stress Scale (PS-1); Method for psychological assessment of post-traumatic stress symptoms; WHO-5 (Well-being Index). There are significant differences depending on gender, age, professional working experience. Women experience stress stronger, have lower levels of well-being, and show more post-traumatic stress symptoms, compared to men during the quarantine period. A statistically significant increase of the levels of perceived stress with age is found. None of the studied parameters showed statistically significant differences in the groups that were differentiated by academic positions. The experiencing of post-traumatic stress symptoms increased when there was an increase of the perceived stress. These results may be seen as a starting point for future studies, examining the impact of personal and situational factors on the well-being of university lecturers.

Keywords: perceived stress, post-traumatic stress symptoms, well-being

Г.8.30. Донева, В. Домусчиева-Роглева, Г., Янчева, М. (2021). Лидерски стил и мотивационен климат при спортисти, В: *Личност, мотивация, спорт*, С., НСА ПРЕС, Том 25, с. 23-36, ISSN 2682-9495

Целта на настоящето изследване е да се разкрият проявите на лидерския стил и мотивационния климат при спортисти, диференцирани по пол, вид спорт, възраст, спортен стаж и класиране, както и да се проследят взаимовръзките и взаимозависимостите между тях. Обект на изследване са 101 състезатели, 70 мъже и 31 жени, средна възраст 20,8 г., практикуващи отборни спортове. Използвани са Въпросник за изследване на лидерския стил в спорта и Въпросник за изследване на възприетия мотивационен климат-2 (PMCSQ – 2). Значими взаимозависимости са установени между мотивационния климат, ориентиран към майсторство и всички аспекти на лидерския стил, с изключение на авторитарния стил. Наблюдава се положителна взаимовръзка на мотивационния климат, ориентиран към представяне с авторитарния стил. Установените тенденции в настоящето изследване дават основание да се приеме, че лидерският стил на треньора играе съществена роля във формирането на възприетия мотивационен климат. Прилагането на демократичен стил и структурирането на действията в отбора чрез тренировки и инструкции води до възприетие за мотивационен климат, ориентиран към майсторство, който

е свързан с по-високо ниво на удовлетвореност от заниманията със спорт и повишаване на вътрешната мотивация. Придържането към авторитарно поведение и избягването на демократичен стил и на позитивна обратна връзка стимулира възприятие за мотивационен климат, ориентиран към представяне. Получените резултати са ценен ориентир за треньорите относно прилагането на определени аспекти на лидерския стил, насочени към формиране на подходяща мотивационна среда, свързана с оптимални спортни постижения, както и с цялостната удовлетвореност от заниманията със спорт.

Ключови думи: мотивационен климат, ориентиран към майсторство и към представяне, демократичен, авторитарен стил, социална подкрепа

Doneva, V. **Domuschieva-Rogleva, G.**, Yancheva, M. (2021). Leadership style and motivational climate of athletes, In: *Personality, motivation, sport*, S., NSA PRESS, Volume 25, pp. 23-36, ISSN 2682-9495

The aim of this study is to reveal the manifestations of leadership and motivational climate in athletes according to sex, age, type of sport, sport experience and their performance in competition, and to trace the interconnections and interdependencies between them. The object of the study are 101 athletes, practicing team sports, 70 men, 31 women; 40 years, with mean age 20,8 years. The used questionnaires are: Leadership Scale for Sport (LSS) and Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire-2 (PMCSQ - 2). Significant interrelations were found between mastery-oriented motivational climate and all aspects of leadership style, except authoritarian style. A positive correlation of performance-oriented motivational climate with authoritarian style was observed. The established trends in the present study give reason to assume that the leadership style of the coach plays a significant role in the formation of the perceived motivational climate. Applying a democratic style and structuring team actions through training and instruction leads to a perception of a mastery-oriented motivational climate, which is associated with a higher level of satisfaction with sports activities and an increase in intrinsic motivation. Adherence to authoritarian behavior and avoidance of a democratic style and positive feedback fosters a perception of a performance-oriented motivational climate. The obtained results are a valuable guide for coaches regarding the application of certain aspects of the leadership style, aimed at forming an appropriate motivational environment related to optimal sports achievements, as well as overall satisfaction with sports activities.

Keywords: motivational climate oriented towards mastery and performance, democratic, autocratic behavior, social support.

